

תכנית ניצוץ

(נוער, צעירים וצבא)

זיווי בני נוער, צעירים וצבאיות במצבי סיכון ומצוקה
אקראית, במהלך ובתקופת השחרור מהשירות הצבאי

השירות הצבאי הוא אחד הגורמים המשמעותיים ביותר בחיי צעירות וצעירים בישראל. ואולם, טרם כניסת התוכניות יתד וניצוץ, הטיפול בצעירות וצעירים במצבי סיכון וליווים במסגרת המחלקות לשירותים חברתיים הופסק עם גיוסם לצה"ל, והועבר לאחריות הצבא.

עם כניסת תוכנית יתד וישיבת גורם צבאי מאכ"א (אגף כוח האדם) בוועדות הארציות של יתד - נרקם שיתוף פעולה משמעותי, שלווה בגיבוש מדיניות וביצירת מנגנוני עבודה מוסדרים עם סמכויות הצבא - החל משלב המלש"ב ועד לאחר השחרור.

שיתוף פעולה זה החל בהסדרת הליווי של חיילים במצבי סיכון. הייעוץ המשפטי הצבאי הוציא מסמך, ולפיו צה"ל ימשיך לשאת באחריות לחיילים אלו, אך מאפשר להם ולבני משפחתם להיות מוכרים במחלקות לשירותים חברתיים ולקבל טיפול משלים במסגרת מחלקות הרווחה.

האמונה על נושא זה היא ניצוץ - תוכנית ייחודית הפועלת כיום ב-34 רשויות מקומיות, שבהן יש נשר משירות צבאי בשיעור גבוה יחסית, כמו גם אחוזי גיוס נמוכים. תוכנית זו מלווה את המלש"בים, את החיילים ואת בני משפחותיהם, יוצרת עבורם אפשרויות חדשות בכל הנוגע לשירות הצבאי, ובכך מקדמת את חייהם ואת מצבם הכללי. כמו כן, התוכנית מהווה עוגן מקצועי ברשות המקומית לתחום תוכן שלם - הכולל היכרות עם המערכת הצבאית, הבנה של התהליכים הקשורים בצעירים במצבי סיכון ושילוב בין השניים.

עובדי התוכנית מוכשרים ומלווים באופן צמוד על-ידי צוות התוכנית במחוזות ובמטה. ארבעה רכזי צבא-חברה מחוזיים אמונים במחוזות על ליווי התוכנית, מלווים במחוז את הקשר שבין הצבא לחברה, סמכויות צבא ובסיסים במיקוד - לשכות גיוס, מחו"ה אלון, חוות השומר, יחידת מיטב, מדור בודדים, הפרקליטות הצבאית, בריאות הנפש, כלא ועוד.

ברצף התוכניות של צבא-חברה נמנות שש מכינות ניצוץ עבור צעירות וצעירים במצבי סיכון, שותפות בבית הדין המשלב, וכן תוכנית "נושמים לחיילים" - אשר הוקמה בשנת 2020 ופועלת ב-10 רשויות מקומיות עבור משפחות מלש"בים וחיילים המצויים במצבי עוני, הדרה ומשבר.

התדריך שלפניכם חשוב ביותר - ומיועד לעובדי התוכנית, לרפרנטים ברשויות, למפקחים ולממונות ולכל מי שעוסק בעבודה עם מלש"בים ועם חיילים במצבי סיכון - זוהי זכות גדולה. אני רוצה להודות לכל העוסקים במלאכה - בעבר ובהווה, בצבא ובאזרחות, במחוזות, במטה וברשויות המקומיות.

בברכת הצלחה רבה לכולנו,

אורית להב

אלונה אילת

מנהלת תחום פיתוח ארצי -

מנהלת תכנית יתד

תוכניות ומענים, תוכנית יתד

הטיפול בפרט טומן בחובו מגוון רחב של מגמות, תהליכים, מתחים ומוקדי השתנות. צה"ל הוא צבא העם, וככזה - מגייס לשורותיו חיילים מכלל שכבות האוכלוסייה. לאור כך, צה"ל מחויב במתן מענה רחב אך מדויק עבור האוכלוסיות המשרתות, וזאת על מנת להבטיח הזדמנות שווה להשלמת שירות מלא ומשמעותי. בתוך כך, פועל לשמירת אתוס השירות ויוקרת המערך הלוחם, גיוס אוכלוסיות ייחודיות, קשירת המרכיב האיכותי וצמצום ליקויי שירות.

בשנתיים האחרונות, אנו עדים למשבר בריאותי-חברתי-כלכלי, בשל התפשטות נגיף הקורונה - הלוחץ ומשפיע גם על משרתי צה"ל. אחוזי האבטלה הגבוהים, ההשתנות התעסוקתית בחלק מבתי האב, הנחיות הריחוק החברתי והבידוד, החרדה לבריאותנו ובריאות פקודינו ויקרינו, מביאים לפתחנו אתגרים חדשים ועצימים, ומחייבים אותנו בהתאמת מענים רלוונטיים וחדשים. אנו צופים כי מגמות אלו ישפיעו על מנגנוני הטיפול באנשים בשנים הקרובות.

סימנו שישה עקרונות לגיבוש תפיסת הטיפול בפרט

1. עיקרון רצף השירות - ההסתכלות על רצף השירות, תוך אחריות מרחיבה ומתן תשומת לב ייחודית לשער הכניסה ולשער היציאה. זיקוק מוקדי הכוח והיתרונות היחסיים בכל שלב בשירות יביאו להשקעה מדודה ומאוזנת, ולבסוף יעצימו בחייל את תחושת הביטחון. סגירת מרבית הטיפול בשלב המלש"ב, דיוק מענה בשלב השירות והכנה לחיים האזרחיים הם הבסיס לתפיסה זו.
2. אחריות המפקד והעצמת הכלים שברשותו.
3. חוויית המשרת - HR360.
4. מענה אישי, מדויק ומותאם.
5. המשרת ומשפחתו.
6. מיצוי יכולות טכנולוגיות לשיפור חוויית השירות.

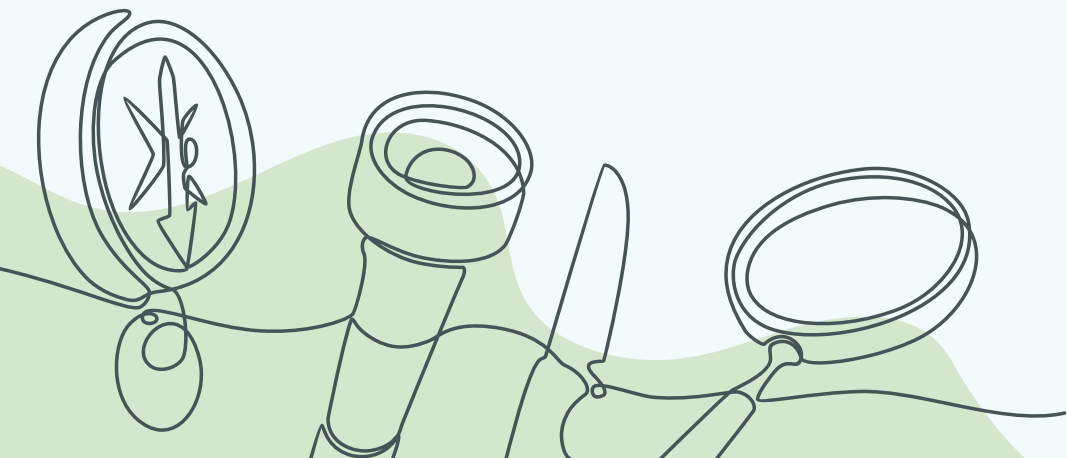
הצלחת תוכניות הטיפול באנשים תלויה אפוא, ביכולתו של צה"ל ליצור מרחבים משותפים ורצפים עם מגוון גורמים. בשנים האחרונות מצאנו את תוכנית יתד - ובתוכה תוכנית ניצוץ - כשותפות מרכזיות בדרך זו. היכולת לשלב ידיים ולראות את האדם כשלם כאשר המרחב האזרחי תומך-לוחץ על כך- מאפשרת לצה"ל להיות יעיל יותר, ממוקד יותר וטוב יותר במענים הרחבים לפרט. חיזוק יחסי הגומלין והשיח בין צה"ל-למטה ויחידות למשרד הרווחה רבתי יאפשרו תיקוף עיתי של המדיניות הקיימת, יצירת כלים חדשים, ובהתאמה יביאו לשינויים הנדרשים.

בברכת המשך שיתוף פעולה פורה,

סא"ל קרן וייס

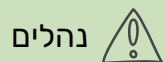
רע"ן הפרט, אכ"א

תוכן עניינים

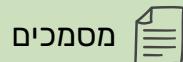

פרק 1: תוכנית ניצוץ במבט-על

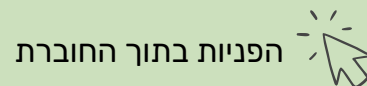
הפרק מספק היכרות עם התוכנית ומיועד לעובדים חדשים ולאנשי מקצוע אחרים, המעוניינים להכיר את התוכנית באופן ראשוני. כמו כן, מומלץ להשתמש במידע שבפרק זה כבסיס להצגת התוכנית לפני בעלי עניין.

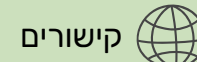
נהלים

מסמכים

הפניות בתוך החוברת

קישורים

למידע נוסף, חפשו לאורך הפרק:

הרקע להקמת התוכנית

סוף שנת 2015 - תוכנית ניצוץ יוצאת לדרך, כפיילוט בשלושה יישובים.

אוקטובר 2016 - מתקבלת החלטת ממשלה להקים את **תוכנית יתד** - תוכנית לאומית בין-משרדית ובין-מגזרית, לקידום צעירים וצעירות במצבי סיכון. ערב החלטת הממשלה והקמת התוכנית פעלו בישראל בעיקר מענים לילדים, לנוער ולבני משפחותיהם, ולצידן פעלו רק מספר מועט של תוכניות לצעירים ולצעירות במצבי סיכון, בהיקפים מצומצמים.

השירות הצבאי הינו ערוץ מרכזי להשתלבות בחברה בישראל. לכן, הנחה מנכ"ל משרד הרווחה והביטחון החברתי לשים דגש על תקופת חיים זו. בעקבות כך, נציגה בכירה מאגף כוח האדם (אכ"א) בצה"ל הצטרפה לוועדת ההיגוי הארצית של יתד, ונסללה הדרך לפיתוח שותפות ולצירוף של **תוכנית ניצוץ** והרחבתה. בכך הורחב רצף המענים לצעירים ולצעירות במצבי סיכון ברשות המקומית. במהלך 2019 הושלמה הטמעת התוכנית ופריסתה - 35 תוכניות ב-34 רשויות (בירושלים מתקיימות שתי תוכניות).

תוכנית ניצוץ מלווה מקצועית ומופעלת על-ידי **צה"ל, תוכנית יתד - משרד הרווחה והביטחון החברתי, ג'וינט אשלים וביטוח לאומי**. במסגרת התוכנית פותח מודל ייחודי ופורץ דרך לעבודה משותפת בין הצבא לתוכנית יתד - משרד הרווחה והביטחון החברתי וגורמי האזרחות.

פרק 1:
תוכנית ניצוץ
במבט על

תוכנית יתד

תוכנית יתד שמה לה למטרה לסייע לצעירים ולצעירות במצבי סיכון לממש את הפוטנציאל האישי הטמון בהם ולהשתלב בדרך נאותה בחברה ובקהילה - תוך השגת עתיד בטוח ברמה האישית, המשפחתית והתעסוקתית.

תוכנית זו פועלת לקידום הצעירות והצעירים בארבעה תחומי חיים, המהווים עוגנים מרכזיים בהצלחתו של אדם בוגר:

- קיום פיזי ומוגנות.
- השכלה, תעסוקה ומיומנויות.
- רווחה ובריאות רגשית.
- השתייכות משפחתית וחברתית.

קידום הצעירים והצעירות נעשה דרך ארבעה ערוצי שינוי:

- בניית שותפות בין-משרדית ובין-מגזרית.
- פיתוח מנגנונים ארגוניים, כלים ותהליכי עבודה.
- פיתוח מומחיות בעבודה עם צעירים וצעירות במצבי סיכון.
- פיתוח מענים והפעלתם.

**פרק 1:
תוכנית ניצוץ
במבט על**

אולוסייית יא3

נוער, צעירים וצעירות לפני גיוס, במהלך השירות הצבאי ובתקופה שלאחר השחרור - הזקוקים לליווי ולסיוע בהתמודדות עם המערכת הצבאית והאתגרים שבגיוס, בשירות ובשחרור. אתגרים אלו עשויים לנבוע מהמפגש עם המערכת עצמה, או כתוצאה מאתגרים אישיים, משפחתיים, סוציאליים וכדומה.

פרק 1:
תכנית ניצוץ
במבט על

נערים ונערות במצבי סיכון

נערים ונערות החיים במצבי מצוקה וסיכון מתמשכים - כגון עוני, הגירה, חשיפה לאלימות, חוסר בעורף משפחתי ועוד. בעקבות כך, האפשרויות וההזדמנויות שלהם מצטמצמות, ונפגעת יכולתם לממש את זכויותיהם במגוון תחומים:

- למידה ורכישת מיומנויות.
- רווחה ובריאות רגשית.
- קיום פיזי, בריאות והתפתחות.
- השתייכות משפחתית.
- השתייכות והשתלבות חברתית.
- הגנה מפני אחרים.
- הגנה מפני התנהגויות עצמיות מסכנות.

נערים ונערות נאלצים להתמודד עם אתגרים משמעותיים בגיל ההתבגרות: שינויים פיזיים, קוגניטיביים, רגשיים, חברתיים ועוד. שינויים אלו מעוררים לעיתים תחושות מצוקה, בדידות וניכור, קושי בהתמודדות עם המציאות המשתנה, ולעיתים אף עלולים להוביל את הנער/ה לכדי משבר משמעותי. זאת ועוד, נער/ה אשר מתמודד/ת במקביל לגיל ההתבגרות עם נסיבות חיים מורכבות ברמה האישית, המשפחתית או הסביבתית - עשוי/ה לחוות את שנות ההתבגרות כמשבר חמור אף יותר ולהגיע למצבי מצוקה וסיכון.

צעירים וצעירות במצבי סיכון

בני ובנות 18-25 הסובלים ממחסור או ממצוקה מתמשכים, באחד או יותר מתחומי החיים הבאים:

- השכלה, תעסוקה ומימנויות.
- רווחה ובריאות רגשית.
- קיום פיזי, בריאות ומוגנות.
- השתייכות משפחתית וחברתית.

מאפיינים של צעירים וצעירות במצבי סיכון:

- סביבתי - מצבי עוני והדרה, טראומה ומחסור במשאבים.
- התנהגותי - אי-השתייכות למסגרת, חוסר יציבות, התנהגויות מסכנות ופוסט-טראומה.
- אישיותי - קושי ביצירת קשרים חברתיים, מתח, חרדה, תסכול, הערכה עצמית ורווחה נפשית נמוכות, קונפליקטים במשפחה ומחסור בעורף משפחתי.

מתוך: הגדרת אוכלוסיית הצעירים והצעירות בליווי תוכנית יתד.

תקופת החיים המכונה בספרות "בגרות בהתהוות" (Emerging Adulthood) מתייחסת ל"בוגרים צעירים" (Young Adults) ומאופיינת כשלב התפתחותי מובחן, שבו מתחוללים תהליכים מנטליים, קוגניטיביים, פיזיולוגיים ותרבותיים ייחודיים. זהו שלב חיים ייחודי של מעבר מהתבגרות לבגרות, שבו הצעירים מצויים ב"שלב ביניים", ובו הם אינם כבר מאופיינים בעיני החוק כנערים מתבגרים; הם בעלי זכויות פוליטיות וחברתיות של בגירים, וביכולתם לקבל החלטות משמעותיות בקשר לחייהם. בו-בזמן, אינם מאופיינים עדיין כבוגרים - הם לא עצמאים כלכלית, זהותם טרם גובשה והם עדיין לא השלימו את משימות הבגרות המרכזיות כמו השכלה, תעסוקה קבועה והקמת משפחה.

**פרק 1:
תכנית ניצוץ
במבט על**

מאפיינים וצרכים של נוער, צעירים וצעירות שיכולים להתאים לליווי בתוכנית:

- צעירים וצעירות חסרי עורף משפחתי , ומשום כך נעדרי תמיכה וסיוע לקראת הגיוס לשירות צבאי ובמהלכו.
- צעירים וצעירות אשר חוו קשיים בהתמודדות עם מסגרות.
- צעירים וצעירות המתמודדים עם נסיבות חיים אשר בגינן נזקקים לליווי ולסיוע (מצב משפחתי, כלכלי, בריאותי, נפשי, עבר פלילי וכדומה).

מטרות תוכנית ניצוץ ותוצאותיה

מטרת תוכנית ניצוץ היא לשפר את תהליך הגיוס של נוער, צעירים וצעירות במצבי סיכון ולסייע להם בהשלמת שירות צבאי תקין, ובסיומו - חזרה מיטבית לאזרחות.

השירות הצבאי טומן בחובו הזדמנויות לצד סיכונים:

הזדמנויות

השירות הצבאי הוא מהערוצים המרכזיים להשתלבות ולחיזוק **תחושת השייכות** בחברה הישראלית. הוא מקדם **שוויון הזדמנויות** ויכול לתרום למעבר **מהדרה להכללה חברתית**. השלמת השירות הצבאי **מקנה זכויות** חשובות, ועבור צעירים/ות במצבי סיכון הוא אף יכול לסייע בהתמודדות עם גורמי סיכון והפחתתם.

סיכונים

המעבר החד מהחיים בבית לשירות הצבאי והשינויים הרבים הנלווים לכך מהווים **גורם לחץ משמעותי** ואף אירוע משברי עבור חלק מהצעירים והצעירות בישראל ומשפחותיהם. נוסף על כך, מי שאינם מצליחים להתגייס או להשלים את השירות הצבאי נושאים פעמים רבות **תחושות אכזבה וכישלון**.

פרק 1:
תכנית ניצוץ
במבט על

על-פי נתוני הצבא (חטיבת תכנון ומנהל, אגף אכ"א):

20%

שיעור הנשירה משירות צבאי
בערים ובישובים מסוימים.

14%

מהחיילים נושרים מהשירות הצבאי,
מרביתם במהלך השנה הראשונה.

**פרק 1:
תכנית ניצוץ
במבט על**

אי הגיוס לצה"ל ואי השלמת השירות
קשורים לרוב ל -

התמודדות של הצעיר ומשפחתו עם קשיים

כמו: חיים בעוני, אי מיצוי זכויות, מחלות הורים,
הזנחה, אי תפקוד הורי, קשיי הגירה ועוד.

נוער, צעירים וצעירות המגיעים מרקע של מצבי סיכון ומצוקה עלולים לחוש קרועים בין צורכי המשפחה או חייהם האישיים ובין דרישות המערכת הצבאית. זאת, מאחר שחייהם עשויים לכלול קשיים שונים המצריכים מהם מעורבות בחיי המשפחה או נוכחות קבועה בבית - דבר אשר לא תמיד מתאפשר לאורך השירות הצבאי. לכן, ליווי נוער, צעירים וצעירות לקראת הגיוס, במהלך השירות הצבאי ולאחר שחרורם ממנו יכול לסייע להם במיצוי ההזדמנויות הטמונות בשירות הצבאי ובמיתון הסיכונים שבו.

תוצאות סופיות רצויות

- העלאת שיעור ההשתלבות של צעירים וצעירות במצבי סיכון בשירות צבאי.
- השתלבות צעירים וצעירות במצבי סיכון בשירות איכותי ומיטיב.
- צמצום שיעורי הנשירה ולקויות השירות מצד חיילים וחיילות במצבי סיכון.

תוצאות ביניים רצויות באפיק בניית התשתית המערכתית ובאפיק הפרטני:

- גיוס לצבא, מותאם לצרכים וליכולות של הצעירים. לחלופין, שילוב בשירות לאומי או בהתנדבות.
- יצירת כתובת קבועה לקבלת מענה בהתמודדויות רגשיות וקונקרטיות במהלך השירות.
- עבודה עם משפחות ועם גורמים מלווים ברשות המקומית.
- סיום שירות צבאי תקין ומיטיב.

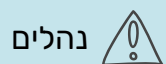

- יצירת שיתופי פעולה ברשות המקומית ומענים קהילתיים.
- עבודה משותפת ומתואמת עם המערכת הצבאית.
- בניית מנגנונים ופיתוח מדיניות עם המערכת הצבאית בתחומים שונים הקשורים לשירות הצבאי של צעירים במצבי סיכון ומצוקה.

פרק 1:
תכנית ניצוץ
במבט על

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

הנושאים בפרק זה הם התשתית הרעיונית של תוכנית ביצוע. לכן, היכרות והעמקה בהם הכרחית לעובדים חדשים בתוכנית. עובדים ותיקים יוכלו להיעזר בפרק זה לצורך חידוד המושגים, התפיסות והעקרונות.

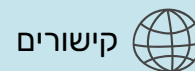
נהלים

מסמכים

הפניות בתוך החוברת

קישורים

למידע נוסף, חפשו לאורך הפרק:

תפיסות מארגנות ואקרונויות פאזלה

תפיסות מארגנות

פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד

שלוש תפיסות מארגנות מנחות ומלוות את העבודה בתוכנית ניצוץ: עבודה בתוך הקשר, עבודה מערכתית ועבודה מכוונת-תוצאות. שלוש התפיסות הללו קשורות זו בזו. בעוד ש"עבודה בתוך הקשר" מנחה את אנשי המקצוע בתוכנית כיצד להתבונן ולהבין את הבעיה שאיתה מתמודדים המלש"בים או הצעירים, "עבודה מערכתית" עוסקת בשאלה מהו הפתרון הרצוי, ואילו "עבודה מכוונת-תוצאות" מתווה את דרכי הפעולה. בחלק זה תוצג כל אחת מהתפיסות.

עבודה בתוך הקשר – איפה הבעיה?

- **תפיסה:** מהלך חייהם של נערים/ות וצעירים/ות איננו מושפע רק ממאפייני האישיים שלהם או ממידת האחריות והמסוגלות האישיים שלהם. לסביבה, להקשרים הרחבים ולמיקום החברתי יש השפעה רבה על מגוון האפשרויות וההזדמנויות המציאותיות או החסמים העומדים בפניהם.
  - **פרקטיקה:** על מנת להבין מהי הבעיה הניצבת בפני המלווה, יש להתבונן באופן רחב על חייו/ה ולזהות את הנסיבות המרכיבות אותה והובילו אליה, וכן על החסמים המקשים בהווה את פתרונה.
  - **דוגמה:** חייל המתנהג באופן שנתפס כבעייתי בבסיס, לא מקשיב למפקדיו ולא מבצע את תפקידו. נשאף להתבונן ברבדים הסמויים העומדים מאחורי התנהגותו וננסה לחשוב מהיכן היא עשויה לנבוע, מה הוביל את הצעיר להתנהגות זו, מה ניסיון החיים שלו ומהם הקשרי חייו; ייתכן כי הוא בן להורים שעלו ארצה ממדינה אחרת ולא שירתו בצבא, ולכן לא קיבל את ההכנה הנדרשת להתמודדות עם המערכת הצבאית ועם נורמות ההתנהגות המצופות בה; ייתכן כי הוא נשר מלימודיו בגיל מוקדם בשל הצורך לסייע בפרנסת המשפחה, ולכן מתקשה בקבלת סמכות ובהיותו נתון למרות המערכת.
- להתנהגויות יכולים להיות הסברים שונים ומקורות הנובעים מהקשרי החיים של החייל/ת ומנסיבות חייו/ה, נוסף על מרכיבי אישיותו.

עבודה מערכתית - מהו הפתרון?

- תפיסה: כל אדם מוקף במערכות שונות. מיקומו בכל מערכת וההזדמנויות שפתוחות בפניו בכל אחת מהן משמעותיות להבנת חייו בצורה הוליסטית.
- פרקטיקה: בליווי צעיר/ה נשאף להכיר במערכות השונות בחייו/ה - החל מרמת המיקרו (מערכות משפחתיות וחברתיות) ועד לרמת המאקרו (מערכת החינוך, הרווחה, הצבא ועוד). ההתבוננות על המערכות השונות נדרשת על מנת להכיר את הצעיר/ה, לזהות חסמים המקשים עליו/ה בתקשורת עם המערכת, להסיר חסמים אל מול המערכת ולסייע בהנגשת הזדמנויות.
- בהסתכלות המערכתית על חיי הצעיר/ה, ניתן לאתר מוקדים שבהם ניתן להתערב, ליצור תקשורת בין המערכות, לסנגר וליצור נראות של הצעירים ובכך לסייע בקידומם ובמימוש מטרות וזכויות.
- דוגמה: עו"ס המלווה צעיר יכול לזהות כי יש בעיה בהעברת המידע מבית הספר לצבא - דבר אשר עלול להשפיע על הליך הגיוס או על התאמת השירות לצרכיו של הצעיר. לאחר שהבעיה זוהתה, הצעיר והעו"ס יחליטו כיצד הכי נכון לפתור אותה - עם מי יש לדבר בבית הספר, מי ידבר איתו ומה יגידו לו, כיצד מעבירים את המידע לצבא (יש להקפיד על קבלת ויתור סודיות מהצעיר) ועוד. בתהליך זה העו"ס מסייע להסיר חסמים ולקדם את הצעיר, וכן מסייע בהבניית מודל לסנגור עצמי להתנהלות מול מערכות.

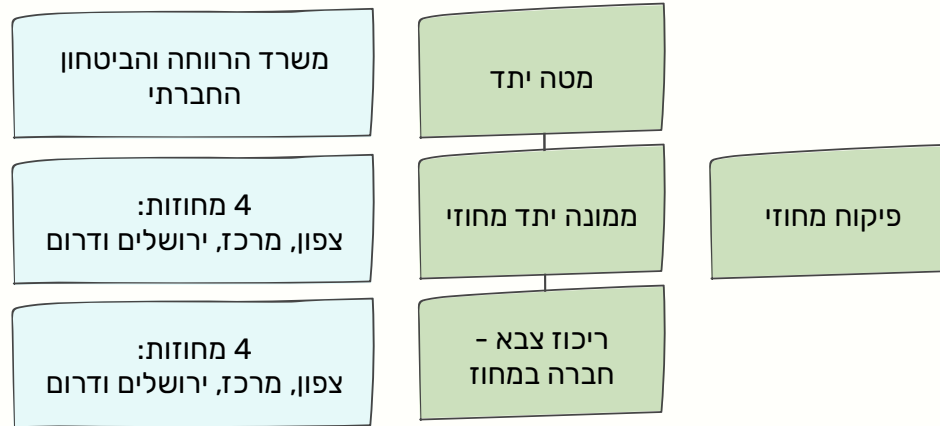
תהליך מכוון-תוצאות - איך מתכננים את תהליך העבודה?

- **תפיסה:** הגדרת תוצאות ברורות המבוססות על מטרות ועל יעדים תורמת לקידום פתרון רצוי - הן ברמה המערכתית והן ברמה הפרטנית.
- **פרקטיקה:** הגדרת התוצאות תתבסס על הקשרים רחבים ועבודה מערכתית, והיא תיעשה בשותפות מלאה ורציפה עם הנער/ה או הצעיר/ה. תהליך מכוון תוצאות מאפשר לנער/ה או הצעיר/ה להתמודד עם המערכת הצבאית באופן המתאים לסגנון ההתנהלות בה (משימתי), מסייע לקדם פתרון בעיות ומאפשר הערכה ותכנון מחודשים כאשר לא מצליחים להשיג את התוצאה הרצויה.

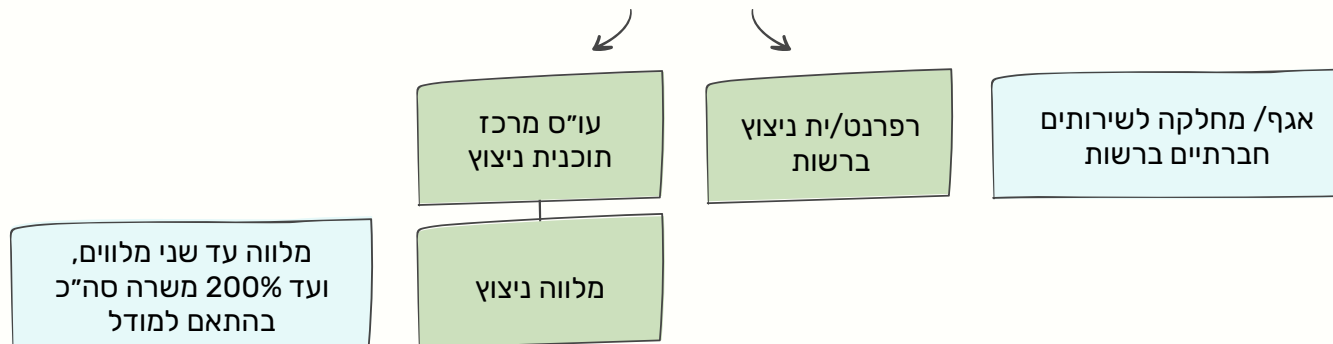
תיאורי תפקיד ומשימות

מבנה ארגוני של תוכנית ניצוץ

פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד

תוכנית ניצוץ ברשויות

למודל הפעלה מפורט

על צוות ניצוץ ביישוב להתמחות הן בליווי מלש"בים והן בליווי חיילים. לעיתים, תחומי ההתמחות יחולקו בין חברי הצוות, ובמקרים אחרים כל הצוות יחזיק בשני תחומי ההתמחות. ההחלטה על אופן החלוקה היא בידי הצוות והרפרנט ביישוב, בתיאום עם רכז צבא-חברה.

תפקידים: מטה

ריכוז צבא-חברה במחוז

אחריות מחוזית ליצירה, להטמעה ולחיזוק **ממשקי העבודה** בין הצבא לקהילה. אחריות מחוזית ל**ליווי ולהנחיה** של עובדים ועובדות.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

- **הנחיה** של עובדים ברשויות, המלווים נערים וצעירים הזקוקים לליווי ולתמיכה בהקשר הצבאי.
- **ליווי מקצועי** של צוותי ניצוץ ברשויות.
- סיוע בפתרון **בעיות פרטניות מורכבות** המופנות על-ידי עובדי ועובדות המחוז.
- **קבלת הפניות מגורמי צבא** ותיווכן לרשות או לארגון הרלוונטי.

- פיתוח **עבודה משותפת** ברמה המחוזית בין צה"ל ובין משרדי הממשלה השונים וארגוני חברה אזרחית.
- יצירת **מנגנוני עבודה** עם גורמים אזרחיים וצבאיים (בסיסים צבאיים במחוז, כולל לשכות גיוס, בסיסי הדרכה ועוד), בהתאם לצרכים שעולים מהשטח.
- **הנגשה ידע מקצועי וטכני לעובדים צעירים**, על אודות עבודה עם צעירים וצעירות במצבי סיכון בהקשר הצבאי!
- מעורבות משמעותית בהובלת **השותפות בין ניצוץ ובין תוכנית "נושמים לרווחה" למשפחות חיילים במחוז.**
- **קידום והבניה של מדיניות מותאמת בצבא לאוכלוסיית הצעירים והצעירות במצבי סיכון.**

תפקידים: רשות מקומית

רפרנט/ית רשותי/ת לתוכנית ניצוץ

ראש/ת תחום צעירים או גורם רלוונטי אחר מטעם הרשות המקומית.
האחריות להפעלת התוכנית ברמת היישוב מוטלת על מנהל/ת המחלקה. באחריותו/ה למנות רפרנט/ית לתוכנית ניצוץ.

- **הדרכה** לעו"ס המרכז את ניצוץ ברשות המקומית. במידת הצורך ובהתאם לשיקול דעת של הרפרנט והעו"ס - הרפרנט ידריך אנשי צוות נוספים.
- **תמיכה** בתהליכים טיפוליים וכתובת דו"חות.
- עזרה בבניית **תוכניות אישיות**.

- **דיוק בהגדרת אוכלוסיית התוכנית**, על בסיס היכרות הרפרנט את צורכי הרשות והמחלקה, תוך שמירה על המסגרת הארגונית של תוכנית ניצוץ.
- **בניית תשתית** ארגונית וסיוע לצוות ניצוץ בעריכת מיפוי רשותי ואזורי (בשיתוף ובסנכרון עם עו"ס יתד).
- **מיצוב** צוות התוכנית וחיזוק תחושת השייכות שלו למחלקה.
- **חיבור וגיבוי** מול גורמים שונים במחלקה לשירותים חברתיים.
- **סיוע בחיבור** בין ניצוץ ובין שירותים שונים הניתנים בקהילה.
- השתתפות **בוועדות היגוי** יישוביות.
- ייעוץ בבניית **תוכנית שנתית** לניצוץ ברשות המקומית.

עו"ס תוכנית ניצוץ

100% משרה, תואר ראשון בעבודה סוציאלית.

מחזיק/ה באחריות כוללת על התוכנית ברשות ואמון/ה על ניהול וליווי של צוות התוכנית. ממשקים:

- אחריות להדרכה פרטנית וקבוצתית לצוות ניצוץ ברשות המקומית וניהול המלווים.
- קבלת הפניות של צעירים/ות מגורמים באזרחות ובצבא וניתוב לדמות הרלוונטית בצוות התוכנית.

איתור ויישוג

- איתור צעירים הזקוקים לסיוע.
- ביצוע פעולות יישוג.
- היכרות ואינטייק עם הצעיר/ה.

ליווי

- בניית תוכנית אישית יחד עם המלווה.
- ליווי צעירים/ות על כל מרכיביו (כאשר העו"ס בחר להשאיר את הפנייה לטיפולו), או הצטרפות לפגישות על-פי שיקול דעת.
- קשר עם גורמים המלווים את הצעירים/ות ובני משפחותיהם (לדוגמה - עו"ס נוער, עו"ס משפחה וכו').
- הדרכה למלווה ופיקוח על ביצוע התוכניות האישיות.
- תיעוד שוטף במערכת הרווחה של הרשות המקומית ומעקב אחר תיעודי הליווי.

- ביצוע מיפוי ברשות המקומית, לצורך היכרות עם מענים וזיהוי צרכים מערכתיים.
- בניית מנגנוני שיתוף פעולה לטובת מלש"בים וחיילים ברשות המקומית ובצבא.
- השתלמויות וייעוץ מקצועי לגורמי מקצוע העובדים עם מלש"בים/ות ועם חיילים/ות.
- הובלת ועדות היגוי יישוביות של התוכנית.
- השתתפות בשולחן עגול יישובי ובשולחן יתד יישובי.

פיתוח עירוני

- אחריות לבנייה ולהוצאה לפועל של תוכנית עבודה שנתית, בשיתוף המלווים.

הכשרה ושיבות

- השתתפות בשיבות מקומיות הנדרשות על-ידי הרפרנט.
- השתתפות בהדרכות ובהכשרות מחוזיות וארציות.

**פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד**

מלווה ניצוץ

ליווי מלש"בים/ות וחילים/ות בנושאים הקשורים בצבא.

איתור ויישוג

- איתור צעירים הזקוקים לסיוע.
- ביצוע פעולות יישוג.
- היכרות ואינטייק עם הצעיר/ה.

ליווי

- בניית תוכנית ליווי אישית עם עו"ס התכנית והצעיר/ה וביצועה.
- קשר עם משפחת הצעיר/ה, אם נדרש.
- שיתוף פעולה עם גורמים נוספים המלווים או ליוו את הצעיר/ה ומשפחתו/ה.
- ייעוץ וסיוע לאנשי מקצוע, כחלק מתהליך פרטני.

פעילויות קבוצתיות

- הקמת מענים קבוצתיים לצעירים/ות ולבני משפחותיהם/ן.

- מעורבות בפיתוח שיתופי פעולה עם גורמים ברשות העובדים עם נוער וצעירים, בתיאום עם רכז התוכנית.
- יישום שיתופי פעולה ופרויקטים עירוניים עבור מלש"בים/ות וחילים/ות במצבי סיכון.
- ייעוץ וסיוע לאנשי מקצוע בנושאים כלליים הקשורים לתחום העיסוק.
- קשר עם גורמים בצבא.
- מעורבות פעילה בבניית ועדות היגוי והשתתפות בהן.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

ממשקי עבודה של צוות ניצוץ

ניצוץ היא תוכנית הפועלת ברשות המקומית ונותנת מענה לצעירי ולצעירות הרשות. לכן, יש לפתח ממשקי עבודה ושותפויות עם גורמים שונים בתוך המחלקה לשירותים חברתיים ומחוצה לה. פיתוח ממשקי העבודה כולל היכרות, פגישות משותפות, הפניות הדדיות של צעירים/ות, עבודה משותפת בליווי צעירים/ות ופיתוח פרויקטים ומענים עירוניים.

יש לשים לב:

- כאשר צעיר/ה מלווה על-ידי גורם טיפולי אחר, יש להימנע מכפל ליווי, ובמקום זאת - להציע לגורם הטיפולי ייעוץ בנושאים הקשורים בצבא.
- למעט מקרים של חובת דיווח, כל פנייה לצבא תיעשה בהסכמת החייל/ת. החייל/ת וסיפוק צרכיו/ה הם באחריות הצבא. כחלק משיתוף הפעולה בין ניצוץ ובין המערכת, יש חשיבות ליידוע ולשיתוף הגורמים הצבאיים - יש לשקף ולהסביר זאת לחייל/ת.

ממשקי עבודה בתוך הרווחה

גורם מקצועי	יישום ממשק העבודה בתוך צוות ניצוץ - עו"ס ניצוץ	יישום ממשק העבודה בתוך צוות ניצוץ - מלווה
רפרנט התוכנית	ליווי שוטף והדרכה קבועה, על-פי הנהוג ברשות המקומית	משתנה - בהתאם למבנה הארגוני ברשות המקומית
עו"ס המלווה נוער (עו"ס נערים/ות, שירות מבחן, התמכרויות וכו')	הפניות, עדכון לאחר הפניה, שיתוף פעולה בליווי נערים וצעירים	עבודה משותפת סביב מלש"בים או חיילים ומשפחותיהם
עו"ס יתד	הפניות, חשיבה משותפת ותכנון בתחום צעירים ברשות	
עו"ס המלווה משפחה או בן משפחה (עו"ס משפחה, התמכרויות, מוגבלויות וכו')	הפניות, עדכון לאחר הפניה ושיתוף פעולה בליווי משפחות	
תוכניות נוספות (נושמים לרווחה וכו')	חשיבה משותפת, התייעצות וקבלת הפניות	
מנהלי מחלקות וראשי צוותים	היכרות ופגישות תקופתיות לשימור הקשר וליצירת שיתופי הפעולה	

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

ממשקי עבודה נוספים

- רכז/ת הכנה לצה"ל עירוני/ת (כאשר התפקיד קיים).
- קידום נוער – מועדונים, תוכנית הילה.
- רווחה – בתים חמים, נוח"ם, מרחב הלב, מית"ר, שירות מבחן ועוד.
- חינוך בלתי פורמלי. לדוגמה – מגדלורים, אחריי וכו'.
- חינוך פורמלי. לדוגמה – בתי ספר "הזדמנות שנייה", בתי ספר בפרופיל סיכוני.
- חיילי פרק משימה ומד"נים/יות ברשות.
- רכזי פנימיות, עלם וגורמים לא עירוניים אחרים המלווים את המלש"ב/ית.
- רכז/ת התנדבות עירוני/ת (לפיתוח משאבי התנדבות קהילתיים, לטובת קהל היעד של ניצוץ).
- מכינות קדם צבאיות. לדוגמה – מכינות ניצוץ.

ממשקי עבודה נוספים במהלך השירות

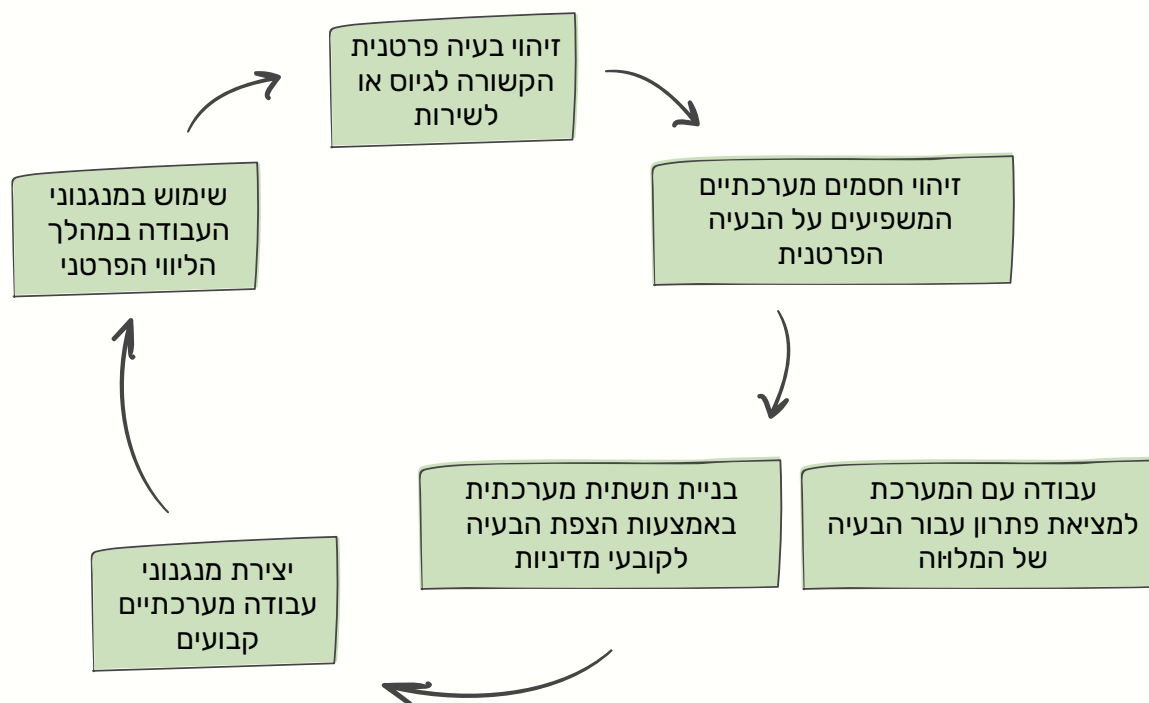
- מרכז צעירים – הנגשת השכלה, תעסוקה, רכז/ת חיילים (אם יש).
- לשכות גיוס אזוריות.
- אנשי קשר במערכת הצבאית.
- רכזי בוגרים של בתי ספר, מכינות, פנימיות וכפרי נוער המלווים את בוגרי המסגרות.

אפיקי פעולה ופרקטיקה: בניית תשתית מארכתית זיווי פרטני

פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד

אפיקי פעולה בתוכנית ניצוץ

תפיסות של "עבודה בתוך הקשר" ו"עבודה מערכתית" מתוות את העבודה בניצוץ, כמשלבת שני אפיקים מרכזיים. אפיקים אלו שלובים זה בזה, משפיעים ומושפעים זה מזה.

ליווי פרטני

מטרה: מיצוי השיבוץ והגיוס והשלמת השירות באופן מיטבי.

באמצעות: ליווי פרטני, קידום פתרונות כוללניים ומערכתיים ופיתוח מענים קבוצתיים.

בשיתוף: מלש"בים/ות, חיילים/ות ובני משפחותיהם/ן.

בניית תשתית מערכתית

מטרה: בניית תשתית מערכתית, התומכת במיצוי שיבוץ וגיוס ובהשלמת שירות מיטבי.

באמצעות: זיהוי צרכים וחסמים של אוכלוסיית היעד של התוכנית, פיתוח שיתופי פעולה, קידום מדיניות ומנגנוני עבודה והובלה או השתתפות בפורומים מתאימים.

בשיתוף: צבא, רשות מקומית, מערכת החינוך, שירותי הרווחה, עמותות וכל גורם אחר הרלוונטי למטרות התוכנית.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

פרקטיקה וכלי עבודה

ישום כל אחד מאפיקי הפעולה כרוך בפרקטיקות רבות ובכלי עבודה שונים. פרק זה יפתח בעקרונות הפעולה שעליהם מבוססת העבודה בתוכנית. לאחריה תוצג הפרקטיקה, תוך הבחנה בין אפיק הליווי הפרטני לאפיק בניית התשתית המערכתית. עם זאת, יש לזכור שכפי שאפיקי הפעולה שלובים זה בזה - כך גם הפרקטיקות וכלי העבודה. לכן, בחלק מהמקרים החלוקה בין אפיקי הפעולה במציאות תהיה מעט עמומה. למשל, מיפוי שיערך כחלק מהעבודה המערכתית יסייע באיתור מענים מתאימים במהלך הליווי הפרטני.

עקרונות פעולה

העבודה בניצוץ מבוססת על כמה עקרונות המלווים את הפעולות השונות בתוכנית:

ההשתתפות וולונטרית

ניצוץ היא תוכנית שההצטרפות אליה וההשתתפות בה אינן בגדר חובה.

פרקטיקה: נדרשת הסכמה של הצעיר/ה - החל משלב ההפניה לתוכנית ולאחר מכן בכל התערבות. כמו כן, הצעיר/ה יכול/ה לבחור בכל עת לסיים את הקשר וההשתתפות בתוכנית.

אם מדובר בקטין/ה, נדרשת הסכמת הורים להשתתפות בתוכנית.

אחריות הצבא

הצבא והמפקד/ת הם האחראיים על החייל/ת. מטרת הליווי בתוכנית ניצוץ לא נועדה להחליף את המערכת הצבאית. פרקטיקה: מתן מענה משלים לצבא, שיענה על הצרכים של החייל/ת ובני משפחתו/ה, ויעזור לו/ה להשלים שירות מיטבי.

מענה כוללני

בניית התוכנית האישית ויישומה יתבססו על התפיסות של "עבודה בתוך הקשר" ו"עבודה מערכתית" (כפי שהוצגו לעיל). פרקטיקה: על מנת ליישם תוכנית אישית מבוססת הקשר וראייה מערכתית, יש צורך בהיכרות עם מגוון הגורמים היכולים לסייע (בצבא ובמערכת האזרחית) וביצירת שיתופי פעולה עימם. ההיכרות עם כלל הגורמים מבוססת על מיפוי רשותי ושותפויות מתוך השולחן העגול הרשותי של יתד.

שותפות

גורמי הצבא ושירותי הרווחה בקהילה פועלים בשותפות לקידום טובתו של המלווה ובני משפחתו. פרקטיקה: יש לקדם היכרות ושותפות עם גורמי הצבא השונים, בעלי/ות תפקידים בשירותי הרווחה וגורמים שונים ברשות כמו מערכת החינוך, עמותות ועוד.

פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד

מענה מהיר

קצב החיים של הצעירים מהיר וכך גם, במקרים רבים, קצב העבודה בצבא והשינוי במצבים ובצרכים של צעירים לקראת גיוס לשירות צבאי, במהלכו ולאחריו.

פרקטיקה: יש להבין היטב את הצורך ולהתאים את קצב מתן המענה לצעיר/ה וללוחות הזמנים והדרישות של הצבא או גורמים רלוונטיים אחרים.

אפיק בניית התשתית המערכתית - אפיק פרטני

העבודה בתוכנית משלבת בין הליווי הפרטני ובין העבודה המערכתית. שני האפיקים מצויים בקשר הדוק, והשילוב ביניהם הוא שמסייע בהשגת התוצאות הרצויות.

פרקטיקה:

אפיק פעולה: זיווי פרטני

איתור

הגדלת מספר המלש"בים/ות והחיילים/ות המופנים/ות לתוכנית ניצוץ ונעזרים/ות בה מחייבת איתור אקטיבי. האיתור יעשה בכמה דרכים:

יישוג (Reaching out): הגעה ונוכחות עקבית במקומות שבהם נמצאים הנוער, הצעירים והצעירות. ההיכרות ויצירת יחסי האמון שייווצרו בזכות הנוכחות יאפשרו להם לפנות בבקשת עזרה בנושאים הקשורים בגיוס ובשירות.

כדאי לשים לב:

איתור באמצעות יישוג זו אפשרות שיש לשקול היטב ולבחון את יתרונותיה (יצירת קשר ישיר עם קהל היעד של התוכנית) מול חסרונותיה (דורש השקעה מרובה של זמן). לרוב, לצוות המקצועי (במקומות כדוגמת מועדוני נוער) כבר יש קשר טוב ויחסי אמון עם הנערים והנערות. המלצה שלהם לפנות לניצוץ עשויה להיות בעלת ערך רב יותר עבור הנער/ה מאשר פנייה ישירה של צוות התוכנית. לכן, הבחירה בפרקטיקה זו נתונה לשיקול דעת של הצוות המקצועי.

יצירת קשר עם גורמים שונים ברשות העובדים עם נוער, צעירים וצעירות, הצגת התוכנית, מיסוד שיתופי פעולה עימם (ראו פירוט) ותיאור מאפייני הנוער, הצעירים והצעירות המתאימים לזיווי בתוכנית .

דוגמה לפעולת מיפוי ואיתור:

שלב 1: יצירת קשר עם הגורם מטעם משרד החינוך האחראי להכנה לצה"ל בבתי הספר ברשות וקבלת החלטה משותפת על פנייה לבתי הספר, כדי לאתר תלמידים/ות מתאימים לתוכנית.

שלב 2: יצירת קשר עם בתי הספר התיכוניים ברשות, יידוע על התוכנית ובקשה שיכינו רשימת תלמידים/ות הרלוונטיים לתוכנית.

הוספת תלמיד/ה לרשימה על-ידי בתי הספר דורשת את אישור התלמיד/ה וההורים.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

הפניה

מי יכול להפנות לניצוץ?

עו"ס ברווחה, אנשי מקצוע במסגרות אזרחיות שונות, מפקדים/ות בצבא וגורמים אחרים.

האם ניצוץ זו התוכנית המתאימה?

עם קבלת ההפניה, יש לבדוק אם היא רלוונטית לתוכנית – כלומר, האם הסיבה להפניה קשורה בגיוס ובשירות בצבא? או, האם משימת החיים המרכזית של המלש"ב/ית או החייל/ת היא הצבא?

כיצד מפנים לניצוץ?

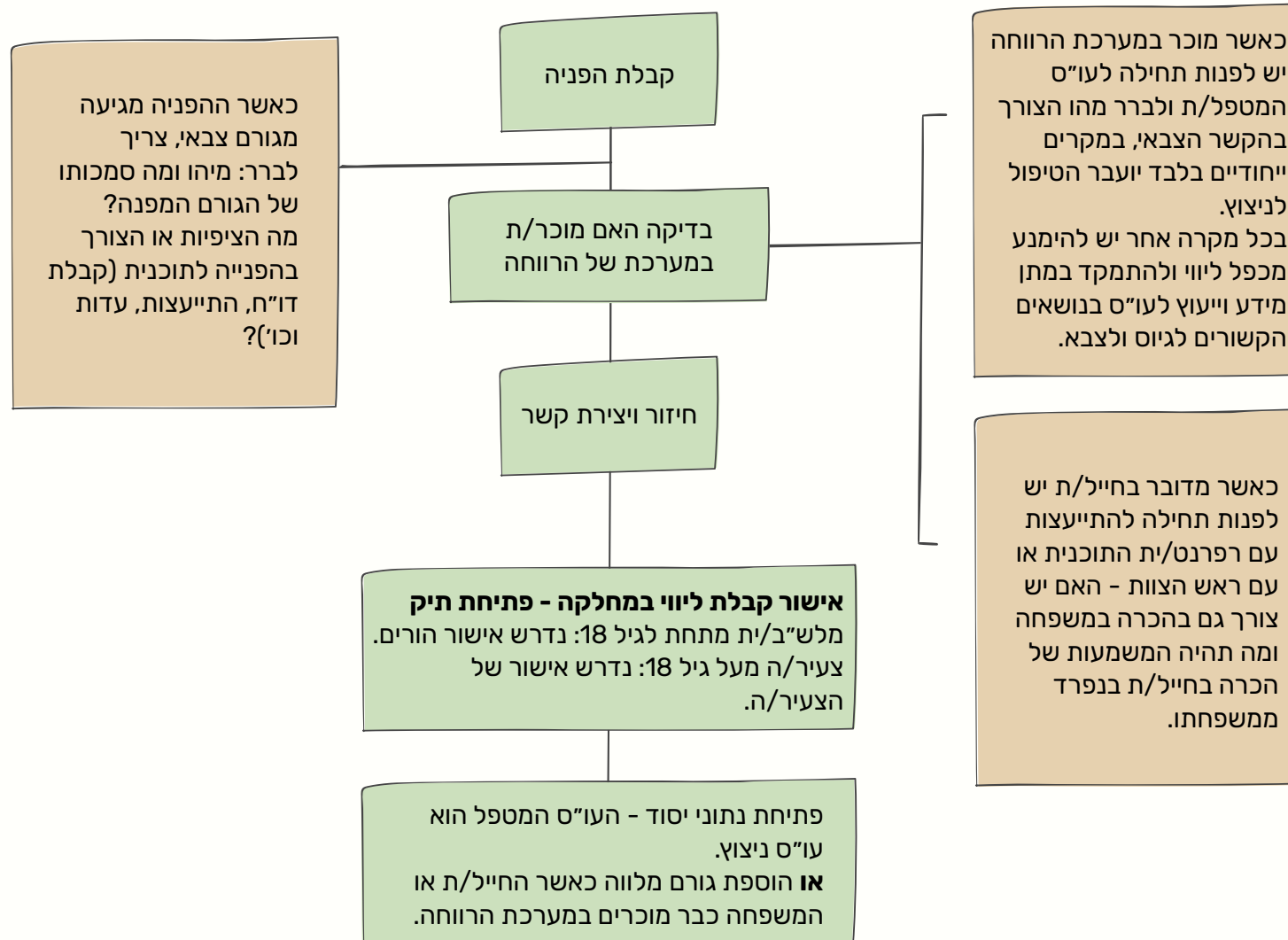
הגורם המפנה יקיים שיח מקדים עם החייל/ת או המלש"ב/ית ויקבל את ההסכמה להפניה ולקשר.

לאחר קבלת ההסכמה, הגורם המפנה יעביר את ההפניה על גבי הטופס המתאים ובצירוף ויתור סודיות למלש"ב/ית או לחייל/ת .

כאשר הגורם המפנה נמצא בקשר משמעותי עם המלש"ב/ית או החייל/ת, מומלץ להציע שישתתף בפגישה הראשונה. עם זאת, חשוב לשים לב למקרים שבהם הקשר הקיים עם הגורם איננו משמעותי או חיובי. במצבים אלו יש להתייעץ ולפעול בשיקול דעת.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

לאחר קבלת ההפניה, יש לפעול על-פי סדר הפעולות הבא:

ייעוץ לגורמי מקצוע

צוות תוכנית ניצוץ יימנע מכפל ליווי. כאשר מלש"ב/ית או חייל/ת מלווה על-ידי איש/ת מקצוע אחר, ואם לא מדובר במקרה ייחודי - צוות התוכנית לא ילווה באופן פרטני. במקרה כזה, צוות התוכנית ילווה את איש/ת המקצוע וייעץ כמומחה לנושאים הקשורים בצבא.

מומחיות משמעותה:

- לדעת אילו שאלות לשאול.
- לדעת כיצד לאתר את המידע הנדרש.
- לדעת לתת המלצות לפעולה.
- לדעת לקשר לגורמים הרלוונטיים.

יצירת קשר

השלב הראשון לאחר קבלת הפניה היא שיחת טלפון לתיאום פגישה. בשיחה ראשונה זו נדרש להציג את עצמנו, את התפקיד שלנו ואת תוכנית ניצוץ ולרתום את המלש"ב/ית או החייל/ת להגיע לפגישה ראשונה.

לעיתים, שלב יצירת הקשר נמשך זמן-מה ודורש סבלנות, התמדה וחיזור . רבים מהמופנים לניצוץ מתמודדים עם קושי מול מערכות ועם קשרים קודמים שבהם נפגע אמונם. לכן, יצירת הקשר ובניית האמון עם גורמים מקצועיים עשויים להיות מאתגרים. כמו כן, חשוב לזכור שלרוב העבודה על יצירת הקשר ובניית האמון יידרשו בצורות ובמינונים שונים לאורך כל תקופת הליווי.

כדאי לציין בשיחה הראשונה עם מלש"ב/ית או חייל/ת שהופנה לתוכנית:

- הליווי נעשה בהתאם לצורך ולרצון של המלווה. החלטות יתקבלו בשותפות ומתוך בחירה והסכמה.
- קשר עם גורמים בצבא והעברת מידע יהיה באישור המלווה בלבד.
- דוגמאות קונקרטיות לאופן שבו אפשר לסייע יכולות לעזור בהבנת התוכנית. ככל שהדוגמאות יהיו רלוונטיות יותר למלווה, כך הדבר יסייע בהבנה.
- שאלות שיכולות לתרום להיכרות הראשונית ולהבנת ההקשרים והמיקום של המלווה: האם חברים או קרובי משפחה משרתים או עתידים להתגייס? מה הוא/היא יודע/ת על הצבא? האם יש לו/לה כרגע קושי מסוים הקשור לצבא או לגיוס?

חיזור

במקרים רבים, חיזור הוא חלק בלתי נפרד משלב יצירת הקשר ובניית האמון. פעולת החיזור מטרתה להעביר מסר של התעניינות, מחויבות כלפי הצעיר/ה: "אני כאן בשבילך ולא מוותר עליך/עלייך". עם נוער, צעירים וצעירות שחוו בעבר אכזבות מקשרים ופגיעה באמון, העברת מסרים אלו באופן עקבי עשויה להיות המפתח לקשר מיטיב.

שלב החיזור עלול להיות קשה ומתסכל לצוות התוכנית, גם כאשר הרציונל והחשיבות שלו ברורים. ברוב המקרים, אנשי הצוות נדרשים לחזר אחר מי שעדיין אינם מכירים ולא פגשו מעולם, פרט לטופס ההפניה שהתקבל. שיתוף צוות התוכנית והתייעצות עם מדריכ/ה יכולים לסייע.

דגשים לשלב החיזור:

- **מיקום הפגישה** הראשונה צריך להתאים לצעיר/ה, לספק לו/ה הרגשה נוחה ובטוחה, להיות נגיש עבורו/ה ולאפשר שיחה ושמירה על פרטיות. אם המחלקה לשירותים חברתיים לא מתאימה לכך, ניתן לחשוב על מקומות אחרים שיכולים להתאים. לדוגמה - ספסל בפארק, מתחת לבית, מחוץ למקום העבודה, בית הספר, מועדון נוער וכו'.
- **פגישה משולשת** - בשיתוף הגורם המפנה, יכולה לסייע כאשר למלאה קשר טוב ויחסי אמון עימו. מעורבות של הגורם המפנה או דמות קרובה אחרת (בן משפחה, מדריך וכו') בבניית האמון הראשוני ועידוד המלאה להיפגש עם צוות ניצוץ יכולים לתרום רבות בשלב החיזור.
- כאשר לא מתאפשר ליצור קשר ראשוני באמצעות הטלפון (ובייחוד עם חיילים שלא תמיד זמינים בשעות העבודה הסטנדרטיות של צוות ניצוץ) - מומלץ לשלוח הודעה מזמינה באמצעות המדיה (WhatsApp, לדוגמה).

המלצות להתמודדות עם קשיים בחיזור:

- לבדוק אם ההתערבות שאנו מציעים באמת רלוונטית עבור המלווה. האם הצלחנו לראות אותו ולהבין את הצרכים האמיתיים שלו?
- לברר אם מישהו אחר מצוות ניצוץ יכול ליצור חיבור ראשוני מוצלח ומהיר יותר עם המלווה.
- להשאיר את הדלת פתוחה ליצירת קשר בעתיד. ניתן לשאול אם יסכימו שתתקשרו אליהם שוב בעתיד לצורך התעניינות בשלומם. לעיתים, בתזמון מאוחר יותר תהיה נכונות ועניין ליצור קשר.
- כאשר כל הניסיונות ליצירת קשר אינם מצליחים, כדאי להציע לגורם המפנה עזרה ומידע בנושאים צבאיים הקשורים בעבודתו עם המלש"ב/ית או החייל/ת - כך יוכל להעניק בעצמו את הסיוע הנדרש בתחומים אלו.
- ההשתתפות בתוכנית ניצוץ היא וולונטרית ונדרשת הסכמה של הצעיר/ה. לכן, אם הצעיר/ה מביע/ה חוסר רצון והסכמה להיעזר בתוכנית - יש לחדול מניסיונות החיזור. במקרים אלו מומלץ **להתייעץ עם מדריך/ה או מנהל/ת**.

אינטייק ובניית תוכנית אישית

לאחר יצירת הקשר הראשוני יתחיל שלב ההיכרות. שלב זה מלווה בטופס אינטייק ושאלון היכרות המספקים קווים מנחים לשיחה. לעיתים, תיזדרש יותר מפגישה אחת למטרות אלו. בשיחות ההיכרות והאינטייק נכיר את ההקשרים ונזהה יחד עם המלווים את החסמים, הרצונות, הצרכים והאפשרויות הקיימות. לאחריהם, נפעל יחד איתם לבניית תוכנית אישית.

לא תמיד המלווה ת/יהיה בעל/ת נכונות או פניות לתהליך מתמשך של היכרות ובניית תוכנית אישית. לעיתים המלווה ת/יפנה רק כאשר תתעורר אצלו/ה בעיה ספציפית - ובכך תהיה טמונה הזדמנות לפיתוח הקשר עימו/ה. על כן, הסיוע על-ידי ניצוץ איננו מותנה בביצוע אינטייק מעמיק או בהכנת תוכנית אישית. יש לסייע ככל האפשר בהתאם לצורך, ולהשאיר פתח להעמקת הקשר ולהרחבת תחומי הסיוע.

התוכנית האישית היא הבסיס לעבודה מכוונת-תוצאות, ובבנייתה מזהים ומגדירים את המטרות, את התוצאות הרצויות ואת הדרכים המתאימות ביותר להשגתן - זאת, בשותפות מלאה עם המלווה. בהתאם לתוכנית האישית יזוהו הגורמים המערכתיים הרלוונטיים ביותר (שירותים, מענים וגורמים מקצועיים - עירוניים, ארציים או צבאיים) להתערבות. מיפוי רשותי יכול לסייע בחשיבה ובאיתור הגורמים הרלוונטיים.

ליווי

עבודת הליווי הפרטני בתוכנית ניצוץ מבוססת על התפיסות המארגנות של התוכנית ומתאמת להקשרים ולמאפיינים הייחודיים של אוכלוסיית היעד: גיל ההתבגרות ותחילת הבגרות הצעירה, הכנה לגיוס ושירות צבאי, התמודדות עם מצבי סיכון והזרה, מיקומים חברתיים ועוד. בחלק זה תואר עבודת הליווי הפרטני, על מרכיביה ועל היבטיה השונים.

דגשים לליווי המבוסס על התפיסות המארגנות של התוכנית

עבודה מבוססת הקשר: חשובה מאוד ההיכרות עם ההקשרים הסובבים את המלווה והמיקומים החברתיים שלו (לדוגמה - מוצא, צבע עור, מגדר, מעמד חברתי, סביבת מגורים ועוד). בשיחות עם המלווה יש לעודד התבוננות בהקשרים ובמיקומים החברתיים, ולברר יחדיו כיצד הם השפיעו ומשפיעים על מהלך חייו.

עבודה מערכתית: בבניית תוכנית אישית למטרה מסוימת - ארוכת טווח או פונקציונאלית - תוקדש תשומת לב גם למערכות, למבנים ולמוסדות ולתפקיד שלהם ביצירת הבעיות שמעסיקות את המלווה ובפתרונות הרצויים להן. היבטים אלו מצירים לנערים/ות ולצעירים/ות תמונה מורכבת וכוללנית של מצבם ושל האפשרויות לפתרון - באמצעות גורמים אישיים, משפחתיים, מערכתיים וכו'.

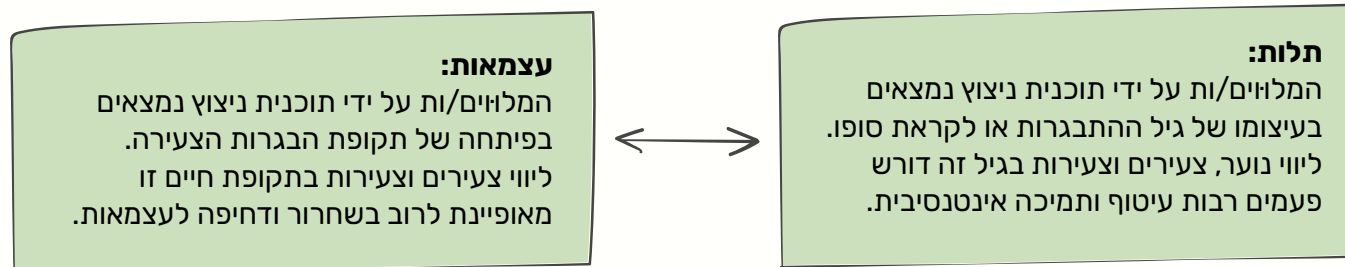
תהליך מכוון-תוצאות: בשל מטרותיו ובשל העבודה מול המערכת הצבאית, הליווי בתוכנית ניצוץ מחייב משימתיות. הגדרה ברורה של התוצאות הרצויות, של המשימות שיש לבצע ושל חלוקת התפקידים - כל אלו נעשים בשותפות מלאה עם המלווה.

ליווי המבוסס על התפיסות המארגנות של התוכנית נעשה מתוך עמדה של "**התייצבות לצד**" המלווה בהתמודדויות ובמאבקים שלו/ה. "התייצבות לצד" משמעותה:

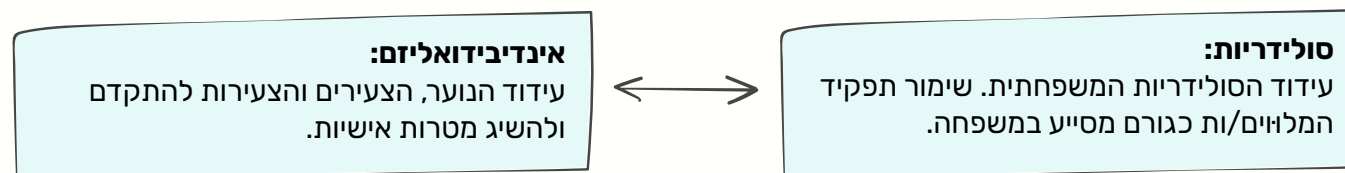
- קרבה שמאפשרת להכיר את המלווה, ההקשרים שלו, נקודת המבט שלו/ה (נרטיב), צרכים, חסמים והזדמנויות מציאותיות.
- סיוע במימוש צרכים ובהשגת המטרות, כפי שהמלווה הגדיר/ה, וללא שיפוטיים.
- סנגור וייצוג המלווה אל מול גורמים שונים, כאשר נדרש.
- סיוע במיצוי זכויות.

ליווי בהקשר של מאפייני גיל וצרכים התפתחותיים

את הליווי בתוכנית ניתן לתאר על שני צירים הדורשים איזון, בהתאם לצרכים ולרצונות של המלווה:

עיטוף ותמיכה כאשר נדרש ושחרור ועצמאות כאשר ניתן.

הגדרת מטרות אישיות ופעולה להשגתן יחד עם בחינת התפקיד המשפחתי ושימורו בהתאם לרצון.

סוגי ליווי

במהלך תקופת הליווי, צורכי הצעירים משתנים בהתאם לשלב שבו הם מצויים בשירות, למצבי סיכון וכו', וכך גם רמת האינטנסיביות הנדרשת עשויה להשתנות. לכן, הליווי בניצוץ הוא דינמי וכולל סוגים שונים של ליווי, במינוחים משתנים. חלק מהמלווים יזדקקו להתערבות פונקציונאלית חד-פעמית, בעוד שאחרים יזדקקו לתהליך מתמשך; משך ההתערבות כפוף לרצון של המלווה ולצרכיו/ה.

1. תמיכה רגשית

- פיתוח מוטיבציה לשירות - סיוע למלווה באיתור גורמים פנימיים או חיצוניים המעוררים ומשמרים מוטיבציה.
- זיהוי כוחות - סיוע למלווה בזיהוי הכוחות והיכולות שלו/ה ושימוש בהן להתמודדות עם הגיוס ובמהלך השירות הצבאי.
- גיבוש תמונת עתיד - שיח מתמשך על השאיפות ועל החלומות וזיהוי האופן שבו השירות הצבאי יכול להשפיע על המלווה.

2. תיווך

- תיווך המלווה למערכת הצבאית - ייצוג נקודת מבט רחבה ומורכבת של המלווה וההתמודדויות שלו.
- תיווך המערכת הצבאית למלווה - מתן הסבר למצבים שונים ו"תרגום" המערכת הצבאית.

3. ניהול מקרה (קייס מנג'ר)

תכלול הפעולות וההתערבויות הנדרשות, בהתאם לצורכי המלווה. לשם כך נדרש:
לזהות ולמפות יחד עם המלווה את הגורמים ואת אנשי המקצוע המעורבים בפעולות ובהתערבויות שמטרתן לסייע לו/ה בהקשרי חיון השונים. לאחר מכן ובהתאם לצורך - יש ליצור קשר ולקדם תיאום ושיתופי פעולה, באישור וביידוע המלווה.
ניהול המקרה, כמו כל פעולה אחרת במהלך הליווי, צריך להיעשות מתוך עמדה של התייצבות לצד המלווה, בהתמודדות עם מערכות וחסמים.

4. סנגור

פעמים רבות המלווה מתמודד/ת מול מערכות גדולות ובעלות כוח ומול חסמים מערכתיים מורכבים אשר קשה מאוד לפעול מולם לבד. על מנת לסייע למלווה במצבים אלו, נדרש לעיתים לנקוט פעולות לקידום ולמיצוי זכויות, או לצורך מענה לצרכים שלו/ה. במצבים אלו יש להשתמש בפרקטיקת הסנגור, קרי - לדבר או לפעול איתו ועבורו אל מול גופים אלו. את הסנגור יש לעשות תוך קבלת החלטות בשותפות מלאה עם המלווה ועדכון רציף. אף שפעולת הסנגור נעשית על-ידי איש המקצוע, השותפות עם המלווה מאפשרת להפוך זאת גם להזדמנות עבור מלווה למודלינג ולרכישת כלים ומיומנויות חשובות.

5. פתרון בעיות

סיוע למלווה בפתרון בעיות - וזאת באמצעות המערכות, המפקדים הישירים והמנגנונים הזמינים לכל מלש"ב/ית או חייל/ת. כאשר מנגנונים אלו לא מצליחים להביא לפתרון מספק - יש לפנות למנגנונים הייחודיים המיועדים לשימוש של צוותי ניצוץ.

סדר עדיפויות רצוי לנקיטת פעולה כאשר המלווה זקוק/ה לעזרה בפתרון בעיה:

עידוד המלווה לפעול למען עצמו/ה, לסייע לו/ה לרכוש כישורי חיים ולשמר את שיתוף הפעולה עם הצבא. אלו השיקולים העומדים בבסיס סדר העדיפויות המוצג מטה. עם זאת, בבחירה בין האפשרויות - יש להביא בחשבון גם שיקולים פרטניים, כמו דחיפות המקרה, מורכבותו ויכולות המלווה.

ניתן לסייע בהתכוננות לשיחה או בניסוח מכתב. סיוע זה יכול לכלול תיווך של המערכת הצבאית ובירור מטרות הפנייה והתוצאות המצופות. בהכנה לשיחה ניתן להיעזר גם בכלים כמו סימולציות.

⚠ כל שיח עם הצבא ייעשה רק לאחר קבלת ויתור סודיות חתום של החייל/ת.

- לניצוץ יש שיתוף פעולה רשמי עם גורמי מטה בצה"ל. עם זאת, חלק מהמפקדים והגורמים בשטח טרם מכירים לעומק את שיתוף הפעולה. לכן, בתחילת כל שיחה כדאי להציג את התוכנית ואת השותפות עם צה"ל. לאחר מכן, מומלץ לבקש מהמפקד לשמוע על החייל/ת ולנסות לחשוב יחד כיצד ניתן לסייע לו/ה.

⚠ אפשרות זו תישמר למצבים שבהם מוצו כל האפשרויות האחרות, על מנת למנוע שחיקה של המנגנונים הייחודיים.

מנגנונים חדשים מפותחים לאור צרכים שעולים מהשטח במהלך הליווי הפרטני. לכן, במצבים מורכבים שלא נפתרו באמצעות המנגנונים הרגילים ואין בנמצא מנגנונים רלוונטיים אחרים - חשוב מאוד להציף את הצורך לרכזת צבא-חברה במחוז, האחראית על פיתוח המנגנונים הייחודיים בשותפות עם הצבא.

1. עידוד המלווה לפנות למנגנונים הרגילים הרלוונטיים או למפקדיו/ה

2. קבלת אישור מהחייל/ת ופנייה בשמו/ה למפקדיו/ה או למנגנונים הרגילים

3. שימוש במנגנונים ייחודיים לצוותי ניצוץ

פעולות בליווי הפרטני

תיעוד: מהלכי הליווי הפרטני יתועדו במערכת הייעודית לכך. תיעוד רציף מאפשר מעקב, המשכיות, למידה והתמקצעות - הן בהיבטים השונים של הליווי והן בהיבטי העבודה המערכתית.

דו"חות סוציאליים: במקרים שבהם קיים צורך במידע על אודות המלווה על מנת שגורמי הצבא יוכלו להתאים את תנאי השירות למצבו/ה ולמצב משפחתו/ה - צוות ניצוץ (או כל גורם אחר המכיר את הצעיר/ה) יכול לשמש מקור מידע חשוב עבור הצבא ולהיטיב עם המלווה. דוגמאות להתאמות ולבקשות שבהן דו"ח סוציאלי יכול לסייע: בקשה להקלות ת"ש, הכרה כחייל/ת בודד/ה, שיבוץ מותאם וכו'.

- העברת דו"ח לצבא תיעשה בכפוף לויתור סודיות של המלווה או של הוריו/ה (מתחת לגיל) ולאחר שיחה על תוכן הדו"ח.
- על הדו"חות להיכתב על דף לוגו, לכלול כותרת המתארת באופן תמציתי ומדויק את מהות הדו"ח ומציינת את שם המלווה ומספר תעודת זהות או מספר אישי. הדו"ח צריך להכיל רק את המידע הרלוונטי לבקשה. ניתן להיעזר בתבניות לדו"ח סוציאלי ולהתאים לצורך הספציפי .

דו"ח סוציאלי ייכתב רק עבור מלווה המוכר/ת לצוות תוכנית ניצוץ. אם ההיכרות מצומצמת בלבד - יש לבקש מהגורם המקצועי המכיר את המלווה לכתוב את הדו"ח. במידת הצורך, ניתן לסייע בהנחיות ובמידע רלוונטיים או להוציא דו"ח משותף (החתום על-ידי הגורם המלווה ועו"ס ניצוץ). כאשר אין אף גורם רלוונטי אחר שמכיר את המלווה ויכול לכתוב דו"ח - צוות התוכנית יכול לכתוב אותו, בהתאם לדברי המלווה תוך ציון ברור שזהו המצב ושל משך ההיכרות ועומקה.

ליווי טלפוני: לעיתים, שיחות הליווי עם המלווה נערכות באמצעות הטלפון או התכתבות ב-WhatsApp - בייחוד עם חיילים/ות שמשרתים/ות בבסיסים סגורים או נמצאים בכלא, אך לא רק. גם עם חיילים/ות שמשרתים/ות בבסיסים פתוחים או מלש"בים/ות, לעיתים חלק משיחות הליווי יתקיימו באמצעות שיחות טלפון. שיחות ליווי באמצעות הטלפון דורשות התאמת מיומנויות השיחה וטכניקות הסיוע. עם זאת, הן מאפשרות זמינות גבוהה יותר, נוחות ונוכחות בזמן אמת.

התערבות במרחבי החיים: תוכנית ניצוץ מלווה את המלש"ב/ית או החייל/ת באופן הוליסטי. בהתאם לכך, לעיתים יכלול הליווי התערבות במרחבי חיים שונים, כמו ביקורי בית.

להתערבות במרחבי החיים השונים של המלש"ב/ית או החייל/ת עשויים להיות כמה יתרונות:

- פגישה עם המלווה במקום שבו הוא מרגיש הכי נוח ובטוח.
- העמקת ההיכרות באמצעות הבנת תנאי החיים וההקשרים הרחבים של המלווה.
- זיהוי צרכים, חסמים והזדמנויות אשר מסיבות שונות אינם צפים בשיחות. לעיתים, כל אלו יתבררו רק מתוך מפגש קרוב ובלתי-אמצעי עם המלווה. לדוגמה - מצבים או צרכים משפחתיים המהווים חסם לגיוס או לשירות ויתבררו בביקור בית.

כאשר המשפחה מלווה על-ידי גורמים שונים, חשוב להתייעץ ולתאם איתם לפני התערבויות - במרחבי החיים בכלל וביקור בית בפרט. לביקור בביתו של חייל/ת יצטרפו לעיתים מפקד/ת או מש"ק/ית ת"ש.

אפיקי פאזאה: בניית תשתית מארכתית

מיפוי רשותי

מיפוי הוא תהליך סדור ומובנה שנערך עם הכניסה לרשות ומתעדכן בהתאם לצורך ולשינויים המתרחשים ברשות. מטרתו ליצור גוף ידע שימשמש בסיס לבניית תוכנית עבודה, לפיתוח יחסי עבודה ולשיתופי פעולה. המיפוי יכול להכיל היכרות עם העיר, העירייה, כלל השירותים בתחום העיסוק של ניצוץ ואבחון הצרכים העירוניים והמענים הנדרשים. מומלץ להיעזר בתדריך לתכנון ולביצוע המיפוי .

בתהליך המיפוי נזהה את הגורמים המקצועיים, את העמותות ואת המוסדות הפועלים ברשות ורלוונטיים לתוכנית - ונקיים עימם פגישות היכרות. פגישות אלו יכללו היכרות עם השירות, הצגה של תוכנית ניצוץ וחשיבה משותפת על צרכים ועל שיתופי פעולה. כדאי להגיע לפגישה עם דף הסבר תמציתי המתאר את התוכנית.

דוגמה: בפגישת היכרות עם ראש צוות במחלקה לשירותים חברתיים עלה כי להורים רבים חסר מידע על תהליך הגיוס והשירות הצבאי. כתוצאה מכך, זוהה צורך במתן מידע להורים והוחלט על שיתוף פעולה, ולפיו ניצוץ וראש הצוות הרווחה יארגנו יחד הרצאות להורים.

את הפגישות ברשות המקומית מומלץ לערוך במעגלים הולכים ומתרחבים - תחילה עם הגורמים המקצועיים הרלוונטיים ביחידה שאליה משתייכת התוכנית. באמצעות מעגלים אלה ניתן לערוך אוריינטציה ראשונית ולהתרחב ליחידות ולמחלקות רווחה נוספות. לאחר מכן - לפנות לגורמים עירוניים אחרים, ולבסוף - לארגונים ולתוכניות חוץ-מוסדיות.

תוכנית עבודה שנתית

תוכנית העבודה השנתית צומחת מתוך המיפוי הרשותי ובאמצעות התייעצות עם שותפים. הצרכים שזוהו בתהליך המיפוי מתורגמים בשלב כתיבת תוכנית העבודה לתוצרים רצויים ולדרכי פעולה.

יש להתאים את תוכנית העבודה ללוח השנה הצבאי (גיוסים גדולים, הכשרות טירונות ייחודיות, צווים אחודים, יום המאה וכו').

כתיבת התוכנית תכלול: הגדרת משימות, תוצרים מתוכננים, פעולות מרכזיות, לוח זמנים ושותפים אפשריים. כל אלו יונחו על-גבי לוח השנה, באופן שיאפשר מעקב אחר ביצוע.

לצורך בניית תוכנית העבודה, מומלץ להיעזר בתדריך ובפורמט תוכנית עבודה .

פרק 2:
מהתפיסה ועד
התפקיד

עבודה עם המערכת הצבאית

צוות תוכנית ניצוץ עוסק בבירור, בתיווך ובסגור מול המערכת הצבאית, כחלק בלתי נפרד מהליווי הפרטני ובהתאם לצרכים שעולים. במסגרת השותפות בין הצבא לתוכנית יתד של משרד הרווחה והביטחון החברתי - מפותחים מנגנוני העבודה המשמשים את הצוות במהלך הליווי ותומכים בו. מנגנונים אלו מתעדכנים ומשתנים באופן תדיר, ולכן חשוב להקפיד ולהתעדכן בחידושים ובשינויים. לפני השימוש במנגנונים הייחודיים המיועדים לצוותי ניצוץ, יש למצות את הערוצים הרגילים הזמינים לכל מלש"ב/ית וחייל/ת, על מנת למנוע שחיקה של מנגנונים אלו.

עקרונות ודגשים בעבודה עם המערכת הצבאית

- תהליך הליווי של ניצוץ איננו מחליף את המערכת הצבאית:
מלש"בים/ות: הצבא הוא הגורם האחראי על הזימון להליכי הגיוס וניהולם, ואילו ההגעה אליהם וההשתתפות בהם היא באחריות המלש"ב/ית בלבד. צוות ניצוץ יסייע למלש"ב/ית בתיווך ובחיבור אל מול המערכת הצבאית.
חיילים/ות: האחריות על בריאותו/ה הנפשית והפיזית של החייל/ת חלה על הצבא ועל הדרג הפיקודי. מטרת תהליך הליווי במהלך השירות היא לתת מענה משלים לצבא בהיבטי חייו האזרחיים של החייל/ת (משפחה וקהילה), ובכך לסייע בהשלמת שירות מיטבי. עם זאת, הליווי יתמקד לא פעם גם בעבודה עם הדרג הפיקודי, התאמת תנאי השירות של החייל/ת, סיוע במיצוי זכויות של החייל/ת במערכת הצבאית וכדומה. לשם כך, צוות התוכנית והחייל/ת יבנו יחד תוכנית אישית, אשר תתייחס הן למרכיב האזרחי והן למרכיב הצבאי בחייו/ה.
  - כל פנייה לצבא תיעשה בהסכמה של המלווה ובחתימה על טופס ויתור סודיות.
  - פנייה ראשונית - טלפונית. במידת הצורך, יועבר גם דו"ח סוציאלי ופנייה בכתב.
  - לפנייה כתובה יצורף דו"ח סוציאלי מדויק ורלוונטי. במידת הצורך, יצורפו מסמכים נוספים התומכים בפנייה.
  - בפניות חריגות או דחופות יש להיעזר ברכז/ת צבא-חברה.
  - העברת מידע בין צוות ניצוץ ללשכות הגיוס:
- העברת מידע לרשות הצבא יכולה לסייע לצבא לשבץ את המלש"ב/ית באופן שיתרום בצורה הטובה ביותר למערכת. ככל שהמלש"ב/ית ת/יספק מידע אמין ומקיף יותר - כך יגדל הסיכוי שת/יקבל שיבוץ שיאפשר לו/ה להשלים שירות מלא ותקין.

העברת המידע תיעשה תוך תשומת לב להיבטים הבאים:

- צוות ניצוץ יעודד את המלש"ב/ית להעביר בעצמו/ה את המידע הרלוונטי לצבא.
- לא יועבר כל מידע לצבא ללא ויתור סודיות של המלש"ב/ית (מעל גיל 18) או של הוריו/ה (מתחת לגיל 18).
- צוות ניצוץ לא יכתוב דו"ח על מלש"ב/ית שאיננו מכיר היטב. באין איש מקצוע אחר שיוכל לכתוב דו"ח וכאשר המקרה דחוף - יכתוב אותו צוות ניצוץ, אך יציין בו באופן ברור מהי מידת ההיכרות עם המלש"ב/ית.

במהלך הליווי הפרטני נחשף צוות ניצוץ ברשות לחסמים שונים במערכת הצבאית. יידוע על חסמים אלו מהווה זרז לפיתוח מנגנוני עבודה חדשים. לכן, בכל מפגש עם חסם מערכתי - יש להציף זאת לרכז/ת צבא-חברה במחוז, אשר ת/יפעל מול קובעי המדיניות.

מידע מפורט על תהליכי העבודה עם הצבא ניתן למצוא בפרקים הבאים:
עבודה עם מיועדים ומיועדות לשירות ביטחון (מלש"בים/ות)
עבודה עם חיילים וחיילות: מהגיוס ועד השחרור

גיוס שותפים ובניית שיתופי פעולה

המומחיות של תוכנית ניצוץ הינה ביצירת שותפויות עם הצבא, עם הרשות המקומית ועם גורמי הטיפול בנוער, בצעירים ובצעירות. מטרת שותפויות אלו היא להעמיד לטובת המלווה את המענים שיאפשרו לו/ה שירות מיטיב. גיוס שותפים ובניית שיתופי הפעולה מתחילים עוד בשלב המיפוי ופגישות ההיכרות.

יש לברר בפגישה הראשונה ולאחריה:

- מהו האינטרס המשותף בינינו ובין השותפים הפוטנציאליים? (לדוגמה - מיצוי זכויות לצעירים ולצעירות).
- כיצד נוכל לסייע להם? (לדוגמה - הרצאות בנושאים הקשורים בצבא ובאוכלוסיית היעד של התוכנית).
- כיצד הם יוכלו לסייע לנו? (לדוגמה - יידוע נוער, צעירים וצעירות על התוכנית והפנייתם).

פיתוח שותפות היא עבודה מתמשכת שאיננה מסתיימת בהיכרות, זיהוי האינטרס המשותף והבירור כיצד נוכל לסייע זה לזה; את השותפות יש לשמר באמצעות קשר רציף לעדכון ולהתעדכנות, הזמנה לישיבות ולפורומים רלוונטיים, איתור ויצירה של הזדמנויות לעבודה משותפת.

פרק 2: מהתפיסה ועד התפקיד

ועדת היגוי רשותית

הוועדה משמשת כלי עזר לביסוס ולקידום התוכנית ברשות, וכן ליצירת שיתופי פעולה.

מטרות הוועדה:

- סיוע והכוונה בהתפתחות התוכנית ברשות ובגיבוש תוכנית העבודה.
- דיון בסוגיות מערכתיות.
- הסרת חסמים להתמקמות התוכנית ברשות.

תדירות:

ישיבות הוועדה יתקיימו פעמיים בשנה, ומועדן ייקבע תוך התייחסות למועדי השולחן הרשותי של יתד.

משתתפים:

מנהל או סגן מנהל המחלקה לשירותים חברתיים, ראש הצוות שתחתיו פועלת ניצוץ, רפרנט התוכנית, עו"ס יתד, עובדי ניצוץ ברשות, מפקחת תקון קהילה, ממונת יתד ורכזת צבא-חברה. נוסף על זאת, יוזמן כל גורם רשותי נוסף שמנהל המחלקה או ראש הצוות הגדירו אותו כנדרש לוועדה.

לקראת כל ישיבה של הוועדה יש לשקול הזמנת משתתפים נוספים, בהתאם לנושאים העולים לדיון.

מבנה הוועדה:

1. סקירת פעילות התוכנית.
2. הצגת תוכנית העבודה ויעדים להמשך.
3. דיון באתגרים ובסוגיות.

דגשים לתכנון ישיבות הוועדה:

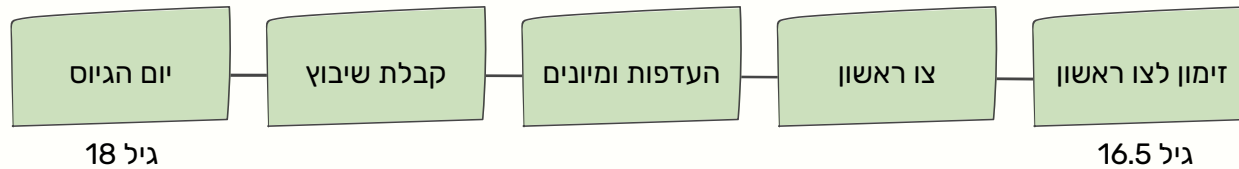
- רפרנט התוכנית הוא שותף מלא לבניית הוועדה - כולל אישור המצגת וכלל הסוגיות והנושאים העולים לדיון.
- מומלץ להיעזר ברכזת צבא-חברה בתכנון הוועדה.
- לאחר שרפרנט התוכנית יאשר את המצגת לישיבה - יש להעבירה גם לאישור רכזת צבא-חברה.

פרק 3:

עבודה עם מיועדים ומיועדות לשירות ביטחון (מלש"בים/ות)

הפרק מיועד לצוות התוכנית העוסק בליווי מלש"בים ובייעוץ וסיוע לאנשי מקצוע אחרים המלווים מלש"בים. נוסף על זאת, המידע שבפרק זה יהיה שימושי לכל איש או אשת מקצוע העובד/ת עם נוער, צעירים וצעירות ומעוניין/ת להבין לעומק את הצרכים ואת התהליכים סביב הגיוס לצה"ל.

רציונל: ארובה משה האש"ה

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיעדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

ממועד קבלת הזימון לצו הראשון (לאחר גיל 16.5) ועד יום הגיוס (בסביבות גיל 18) עוברים נערים ונערות את תהליך הגיוס. התמודדויות ורגשות רבים נלווים לתהליך זה: **חוסר ודאות, התרגשות, מתח, לחץ, חרדה, ציפייה, התמודדות עם מבחנים ומיונים, ציפיות מעצמם ומהקרובים להם, לחץ חברתי, התמודדות עם הליכים בירוקרטיים, מיצוי זכויות ועוד.**

רבים מהמלש"בים נהנים בתקופה זו מתמיכה ומלווי המגיעים ממקורות שונים: **הורים, אחים או בני משפחה קרובים, חברים-שותפים לתהליך הגיוס או כאלו ששירתו או משרתים בצבא, מסגרות הכנה פורמליות בבתי הספר, תוכניות הכנה לצבא, תנועות נוער ועוד.**

לעומתם, מלש"בים במצבי סיכון נאלצים פעמים רבות להתמודד עם תהליך הגיוס ללא מסגרות תמיכה וסיוע, ללא הורים או קרובי משפחה שיכולים להעניק מידע ותמיכה רגשית, ללא סביבה חברתית מעודדת, ובלי להשתייך למסגרות פורמליות או בלתי-פורמליות להכנה לצבא. על הקושי הנובע ממחסור במידע ובמערכות תמיכה מתווספים קשיים ייחודיים למלש"בים המצויים במצבי סיכון, כמו חסמים מערכתיים, מחסור בהזדמנויות, מצבים משפחתיים, תהליכי גיוס מורכבים ועוד. קשיים אלו עלולים לפגוע בסיכויי המלש"בים להתגייס, לקבל שיבוץ המותאם ליכולות ולהשלים שירות צבאי תקין.

ליווי מלש"בים במצבי סיכון בתהליך הגיוס ויצירת קשר משמעותי יסייע להם להגיע מוכנים ליום הגיוס, להתחיל את השירות בצורה הטובה ביותר ועשוי למנוע מהם בעיות בהמשך. אלו, יחד עם המשך הליווי של התוכנית בתקופת השירות הצבאי, יעלו את סיכוייהם להשלים שירות תקין.

התמחות בליווי אלשי"הים בצוות ניצוץ

צוות ניצוץ ברשות יפתח התמחות בליווי מלש"בים. התמחות זו יכולה להיות באחריות אחד מחברי הצוות או משותפת לכלל הצוות. ההתמחות דורשת העמקה בידע רלוונטי לליווי מלש"בים (מאפייני המלש"בים ותהליכים נפוצים וייחודים לקראת גיוס). בנוסף, כוללת ההתמחות **עבודה ליצירת תשתית לליווי מלש"בים ומענה מקצועי לגורמים רלוונטיים:**

- מתן הכוונה לגורמים שונים בנושא עבודה עם מלש"בים וייעוץ לגבי תהליכים לקראת גיוס.
- מיפוי, היכרות ויצירת שיתופי פעולה עם **הגורמים ברשות**, הרלוונטיים למלש"בים – תחום הנוער, בתי ספר, הכנה לצה"ל וכו'.
- מיפוי, היכרות ויצירת שיתופי פעולה עם **הגורמים הצבאיים** הרלוונטיים למלש"בים – מיטב, לשכת גיוס אזורית וכו'.
- בניית שיתופי פעולה עם גורמים נוספים שיכולים לתרום **להגדלת מגוון הפתרונות וההזדמנויות** עבור מלש"בים ובני משפחותיהם.
- הקמה והפעלה של **מענים קבוצתיים** למלש"בים.
- הובלה או **השתתפות בפורומים** מתאימים.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

מארכות: חלוקת תפקידים ושיתופי פעולה

תחום ההכנה לצה"ל וליווי המלש"בים מובל על-ידי כמה גורמים, והעיקריים שבהם הם משרד החינוך וצה"ל. היכרות עם התפקיד של כל אחד מהם חשובה לאנשי המקצוע בניצוח, לצורך בניית שיתופי פעולה מיטביים ותוכניות עבודה אפקטיביות.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיעדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

תוכנית יתד במשרד הרווחה והביטחון החברתי פועלת לסייע למלש"בים החיים במצבי סיכון ומצוקה בהשתלבות בשירות צבאי. בתוכנית ניצוח יקבלו המלש"בים מענה הוליסטי לקראת גיוסם - לרבות הכנה מנטלית, סיוע בהשלמת הליכי הגיוס, קשר מול גורמי צבא והיערכות משפחתית לגיוס.

משרד החינוך ומשרד הביטחון הם המשרדים הממשלתיים האחראים על הכנה לצה"ל של כלל בני ובנות הנוער בישראל.

מיטב זהו הגוף בצה"ל האחראי על אכיפת חוק שירות הביטחון, הכולל גיוס לשירות חובה ומיצוי המשאב האנושי - וזאת באמצעות ניהול תהליכי מיון, שיבוץ וחיוול.

(מתוך: אתר "מתגייסים")

שיתוף הפעולה בין ניצוץ לבין הצבא – מנגנונים ייחודיים בתחום המלש"בים

שיתוף הפעולה של ניצוץ והצבא בכלל, ובתחום המלש"בים בפרט, מבוסס על פיתוח מנגנוני עבודה משותפים. מנגנונים ייחודיים אלו נועדו למקרים שבהם מוצו עד תום המנגנונים הרגילים – אלו הזמינים לכל אזרח. ההקפדה על כך מבססת את האמון בין המערכות ומבטיחה שבצבא ידעו שפנייה במנגנונים הייחודיים מעידה כי אכן מדובר במקרה חריג.

מיטב

- מיטב זו היחידה האמונה על כל שלב המלש"ב – מיום קבלת הצו הראשון ועד יום הגיוס. תחת מיטב פועלים כמה מוקדים ויחידות:
- **מוקד מיטב** – מוקד שאליו יכולים להתקשר רק המלש"בים עצמם, על מנת לברר את הסטטוס שלהם, מידע על מיונים וזימונים קרובים, לבקש בקשות (לדוגמה – בקשה לזימון למש"ק/ית ת"ש), לשלוח מסמכים לאימייל וכו'. מידע זה ושליחת מסמכים ובקשות אפשריים גם דרך האזור האישי באתר "מתגייסים" ובאפליקציה.
- **מדור קהילה** – המדור האחראי על קשרי הקהילה במיטב – קרי, קשר עם אנשי מקצוע בקהילה סביב נושאים הקשורים בגיוס. במסגרת המדור פועל מוקד קהילה, המיועד לאנשי מקצוע (ובכללם צוות ניצוץ), המעוניינים לפנות לצבא בנושא הקשור למלש"ב.
- **מוקד קהילה** מסייע בתחומים הקשורים בשלב המיון המתקדם, ערעור על אי-קבלה, ימי סירות, יום המאה, שאלוני העדפות, שיבוצים ומיונים. כל עובדי ניצוץ מזהים במערכת של מדור קהילה (אחת לתקופה מעודכנים במערכת עובדים חדשים).
- לקבלת פרטי קשר של מוקד קהילה (טלפון, צ'אט או מייל), יש לפנות לרכז חברה-צבא.
- **אם דרך מוקד קהילה לא התקבלו תשובות – ניתן להיעזר ברכזי צבא-חברה, להם יש ערוצי פעולה נוספים מעבר למוקד.**
- **לשכות הגיוס** – תחת מיטב פועלות 5 לשכות הגיוס הפזורות ברחבי הארץ. לשכות הגיוס אחראיות על קביעת נתוני הגיוס של המלש"בים: פרופיל, דפ"ר וקב"א (נתונים הנקבעים בהליכי הצו הראשון). במידת הצורך, המלש"ב/ית ת/יוזמן גם לקב"ן ולמש"ק/ית ת"ש בלשכת הגיוס.
- **רמ"ד קהילה** היא קצינה בלשכת הגיוס (וצוות של חיילים תחת פיקודה) האחראית על הקשר עם הקהילה בנושאים הקשורים להליכים בלשכת הגיוס. ניתן להיעזר בה בבירורים ובבקשות חריגות אשר לא נענו או שלא ניתנות לפתרון על-ידי מוקד מיטב ומוקד קהילה.
- **יחידות האחראיות על מיון ושיבוץ המלש"ב/ית** – צוותי ניצוץ אינם יכולים לתקשר באופן ישיר עם יחידות אלו. כמו כן, אין יכולת השפעה רבה על הזימונים שמקבל/ת המלש"ב/ית (מאחר שהם מבוססים על נתוני הגיוס שלו/ה), למעט מקרים חריגים. לשאלות ולבירורים בנושאים אלו – יש לפנות למוקד מיטב או למוקד קהילה. בנוגע לבקשות חריגות בנושאי מיון ושיבוץ – יש להתייעץ עם רכז/ת חברה-צבא.

פרק 3:

עבודה עם

מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

שיתוף הפעולה בין ניצוץ ובין מנהל חברה ונוער (משרד החינוך)

מנהל חברה ונוער הוא האמון על פעילות ההכנה לצה"ל עבור מרבית בני ובנות הנוער ברשויות, ואמור לייעד בכל אחת מהן בעל תפקיד לנושא זה – שהוא רכז הכנה לצה"ל. ברשויות שבהן פועל רכז הכנה לצה"ל, יש לכנס שולחן עגול בנושא הכנה לצה"ל – באחריות מנהל חברה ונוער, ובו משתתף גם נציג הרווחה.

שיתוף הפעולה ברשות בין ניצוץ ובין מנהל חברה ונוער מתחיל במיפוי שעורך צוות ניצוץ ברשות.

המיפוי יקיף הן את הגורמים הפועלים מטעם משרד החינוך ומנהל חברה ונוער והן אלו הפועלים מטעם גופים אחרים. מטרת המיפוי היא לזהות ולהכיר את הגורמים ברשות העוסקים בתחום ההכנה לצה"ל ועבודה עם נוער, ולהתחיל למסד שיתופי פעולה עימם. ערוץ נוסף של שיתוף פעולה בין מערך הכנה לצה"ל ובין ניצוץ הוא בעזרה הדדית ובהפניות תלמידים אשר לא מצליחים לצרוך את ההכנה לצה"ל ברשות מסיבות שונות; את אלו ניתן להפנות לליווי פרטני בניצוץ, לקראת הגיוס. בד בבד, צוות ניצוץ יכול להפנות מלש"בים להיעזר במערך ההכנה לצה"ל, לתווך את הפעילויות שמקיימים ואף ללוות אליהן מלש"בים ולסייע בצריכת השירותים המוצעים ברשות.

תוכנית ניצוץ כחלק מהמחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות

תוכנית ניצוץ היא חלק ממערך שירותי הרווחה ברשות המקומית, והיא משתפת פעולה עם שירותים שונים במערך (עו"ס משפחה, תוכנית "נושמים לרווחה", עו"ס נוער וצעירים ועוד) – זאת במטרה להעניק למלש"בים ולבני משפחתם מענה הוליסטי לקראת הגיוס.

השותפות עם שאר גורמי הרווחה באה לידי ביטוי בשלוש דרכים מרכזיות:

- ייעוץ לעו"ס המטפל של המלש"ב/ית – כאשר המלש"ב/ית מלווה על-ידי עו"ס (או איש מקצוע אחר), ואם אין צורך ייחודי – יש להימנע מכפל ליווי. במקרים אלו צוות ניצוץ ייעץ לעו"ס המטפל בנושאים הקשורים בצבא.
- שותפות בבניית תוכנית למשפחת המלש"ב/ית – צעירים המגיעים ממשפחות החיות בעוני או שמתמודדות עם נסיבות חיים מורכבות, מהווים לעיתים דמות משמעותית בכלכלת הבית, בטיפול באחיהם הצעירים, בטיפול בהורה חולה וכו'. במצבים אלו, גיוסם לצבא עלול לפגוע משמעותית בתפקוד המשפחה ואף להוביל למצב שבו הצעיר "נקרע" בין רצונו להמשיך לסייע למשפחתו ובין הגיוס לצבא. לכן, בראיית טובת המשפחה והמלש"ב/ית, חשוב לבנות תוכנית לקראת הגיוס שתסייע בהתארגנות ובמיצוי זכויות, באופן שיקל את ההתמודדות. מומלץ לבנות תוכנית כזו בשיתוף פעולה בין צוות ניצוץ ובין המשפחה והשירותים הרלוונטיים במערך הרווחה. כאשר משפחה מלווה על-ידי עו"ס, צוות ניצוץ יפעל להנעת תהליך לבניית התוכנית המשפחתית, יסייע בהבנת הצרכים של המלש"ב/ית ומשפחתו ובזיהוי מניפת האפשרויות בהקשר הצבאי. במקרים שבהם המשפחה איננה מלווה באופן פעיל על-ידי עו"ס, ואם היא מעוניינת בכך – צוות ניצוץ יציף את הצורך בבניית תוכנית משפחתית בפני מחלקת הרווחה, ויבקש לברר מיהו הגורם הרלוונטי לבניית התוכנית יחד עם המשפחה.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

• "נושמים לרווחה" למשפחות חיילים - מענה נוסף אשר פותח כחלק מרצף צבא-חברה הוא תוכנית "נושמים לרווחה" למשפחות חיילים. תוכנית זו מיועדת למשפחות מלש"בים וחיילים, במטרה לסייע למשפחה להתארגן ולהתכונן לגיוס של אחד (או יותר) מילדיה, על מנת לפנות את הצעיר/ה כמה שניתן לשירות הצבאי. התוכנית פועלת במספר מצומצם של רשויות, ובעת כתיבת שורות אלו נמצאת בשלב הפיילוט. ברשויות שבהן פועלת התוכנית, צוות ניצוץ וצוות התוכנית פועלים בשותפות מלאה.

לסיכום, התפקיד הייחודי של ניצוץ בתחום ליווי המלש"בים - בשותפות עם הצבא, משרד החינוך וגופים נוספים במערכת האזרחית - הוא:

- מענה נוסף עבור נוער במצבי סיכון לתוכניות ההכנה של משרד החינוך.
- יצירת רשת תמיכה למלש"ב/ית לקראת גיוסו/ה, על מנת לסייע בהתמודדות עם מצבים מורכבים העשויים להוות חסם לגיוס או לשירות תקין.
- מענה פרטני הוליסטי הרואה את המלש"בים ומשפחותיהם בתוך שלל הקשרי החיים.
- מתן ייעוץ וסיוע לאנשי מקצוע, בכל הקשור לליווי לקראת הגיוס.
- הכנה מנטלית לגיוס ולשירות בצה"ל.

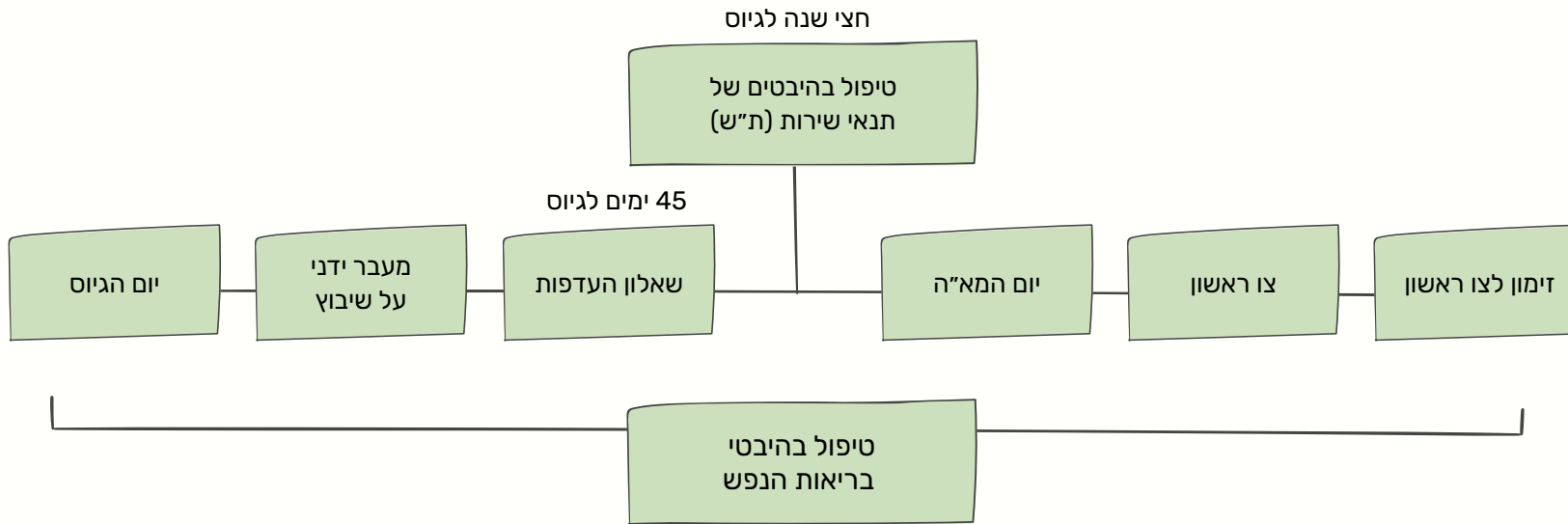
זיווי אלשי"בים בתהליך הגיוס - מקבלת ה-13 הראשון וצג הגיוס

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

מהם הצרכים של מלש"בים בתהליך הליווי?

- **אינפורמציה** - מידע על אודות הגיוס, הליכי הגיוס, השירות הצבאי וכו'.
- **תיווך המערכת הצבאית** - סיוע בבקשות שונות ובמיצוי זכויות (מול מדור בריאות הנפש, מדור פרט ומדור רפואה).
- **שיח על עמדות** של סביבת המלש"ב/ית על הצבא והעמדות על הסביבה שממנה מגיע המלש"ב/ית, על המחשבות ועל הרגשות שלו כלפי עמדות אלו, ועל המחשבות והעמדות שלו/ה על השירות הצבאי.
- **שיח על ציפיות מהשירות** ועיבוד הפער בין הרצוי ובין המצוי.
- **התבוננות על מצבי החיים** - סיוע למלש"ב/ית להתבונן על מצבי חייו/ה, על מצב משפחתו/ה ועל המתח הנוצר בין הצורך או הדרישה לעזור בבית ובין דרישות המערכת הצבאית ממנו/ה.
- **מחשבה וסיוע בבחירת דרכי פעולה** - חשיבה משותפת על דרכי התמודדות ופעולה במצבים כמו פער בין הרצוי למצוי או מתח בין רצון המלש"ב/ית ובין צרכי המשפחה, שיח על קבלת החלטות, אכזבה או ויתור על אפשרות מסוימת.

תהליך הגיוס

מידע ופירוט על אודות הצו הראשון, יום המא"ה, שאלון העדפות ושיבוץ - ניתן למצוא באתר האינטרנט של יחידת מיטב ובחוברת מנגנוני העבודה המתעדכנת מעת לעת .

כמו כן, תהליך המיון והגיוס משתנה מעת לעת בעקבות תהליכי למידה, שיפור וייעול של הצבא. רצוי להתעדכן בשינויים באתר מתגייסים , אצל רכזי צבא-חברה, וכן בחוברת מנגנוני עבודה .

ליווי המלש"ב/ית לאורך תהליך הגיוס מְשֻׁלָב עבודה פרטנית ועבודה עם מערכות - שני היבטים הקשורים זה בזה.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

- יצירת קשר.
- מתן מידע על תהליך הגיוס.
- ליווי לזימונים, לפגישות או לוועדות (במידת הצורך).
- הנעת המלש"ב/ית לפעולה והנעת תהליכים.
- שיחות מוטיבציה והכנה נפשית ומנטלית.
- קשר עם ההורים והמשפחה: מתן מידע, תיווך לגורמי סיוע ושותפות בבניית תוכנית משפחתית.

- סיוע בקידום תהליכים (כתיבת בקשות, איסוף מסמכים, קביעת זימונים וכו').
- סיוע בהגשת ערעור על פטור, פרופיל, נתונים, קה"ס (קשיי הסתגלות).
- תיווך וקשר עם הצבא.
- הפניה ותיווך לקבוצות, למסגרות הכנה לגיוס ולמכינות קדם-צבאיות.
- קשר עם אנשי מקצוע המלווים את המלש"ב/ית.

פרק 3: עבודה עם מיועדים ומיועדות לשירות ביטחון (מלש"בים/יות)

הליווי המוענק למלש"בים על-ידי הצוות המקצועי של ניצוץ מסייע להם לעבור את השלבים השונים בתהליך הגיוס. בפרק זה יתוארו: הליך הגיוס, צמתים שזוהו כמשמעותיים ביותר עבור המלש"בים המלווים בתוכנית ודגשים ייחודיים הרלוונטיים לליווי בשלבים אלו.

הפניה:

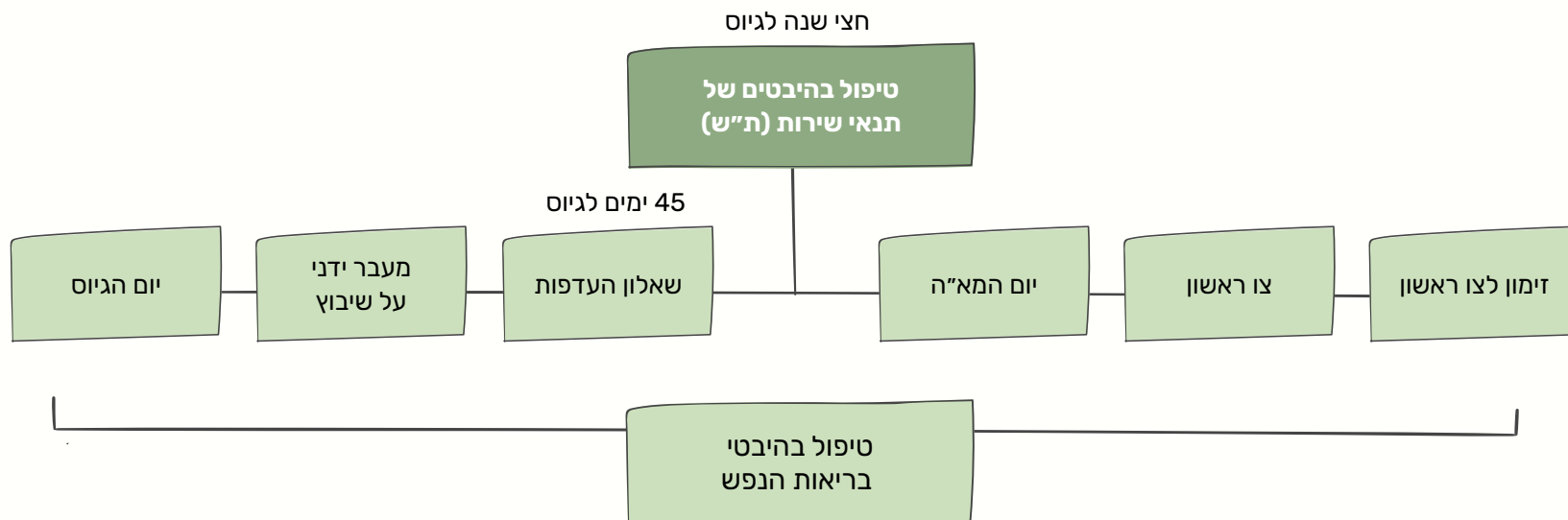
ניתן להפנות לניצוץ בני נוער במצבי סיכון עם קבלת הזימון לצו הראשון. עם זאת, בשלב זה לרוב המלש"ב/ית נמצא/ת במסגרת, וההתערבויות המרכזיות הנדרשות אינן נוגעות להליכי הגיוס.

מצבים שבהם ליווי על-ידי ניצוץ יינתן כבר משלב קבלת הזימון לצו הראשון: נשירה ממערכת החינוך, בני נוער שאינם משתלבים כלל בהכנה הבית-ספרית או העירונית לצה"ל, בני נוער שמרכז הקושי שלהם קשור בהליכי הגיוס, או במצבים אחרים שבהם הנער/ה איננו/ה יכול/ה לקבל ליווי של עו"ס נוצץ.

רוב ההפניות לניצוץ נעשות כאשר הנער/ה בכיתה י"ב. בגילים צעירים יותר יינתן לרוב מענה קבוצתי או הדרכה לצוותים המקצועיים.

יצירת קשר:

תהליך יצירת הקשר עשוי לדרוש זמן ומשאבים ולכלול תקופה ממושכת של חיזור. המלש"בים נוכחים לרוב ביישוב וניתן להגיע ולפגוש אותם בבית הספר, במקום עבודתם או בכל מקום אחר המתאים למלש"ב/ית ולמלווה.

סיוע בתהליכים פרטניים והנעת המלש"ב/ית לפעולה:

המלש"בים המלווים בתוכנית ניצוץ עשויים להיתרם מליווי ומסיוע בהכנה לצו הראשון, באופן שיאפשר להם להגיע מוכנים ליום ההתייצבות.

תיווך וקשר עם הצבא:

חלק מתפקידו של הצוות המקצועי בניצוץ הוא לסייע למלש"בים להבין באיזה סטטוס הם נמצאים בתהליך הגיוס ומה נדרש על מנת להשלים את תהליך הצו הראשון. לעיתים, יש צורך בתיווך מול לשכת הגיוס על מנת לפתור מצבים מורכבים.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיעדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

מידע:

כאשר רלוונטי, חשוב ליידע את המלש"בים שאם לא השלימו את כל התהליך הנדרש בצו הראשון או לא שלחו מסמכים נדרשים תוך זמן מסוים - יועברו לסטטוס צו 12. כתוצאה מכך, יקבלו זימון לגיוס לפי צו 12 לחוק שירות הביטחון גם בטרם השלימו את ההליכים.

טיפול בתנאי שירות (ת"ש) מתחיל כחצי שנה לפני הגיוס. לכן, פרק זמן זה קריטי עבור המלש"בים, ובעיקר אלו המלווים על-ידי ניצוץ ונדרשים במקרים רבים לנושאים אלו.

את תהליך הטיפול בת"ש ניתן להתחיל באמצעות מילוי שאלון ת"ש באזור המידע האישי, כ-8 חודשים לפני הגיוס. האפשרות למלא שאלון זה נסגרת כחודש לפני הגיוס. מידע נוסף על שאלון ת"ש מקוון ניתן למצוא באתר מיטב .

במקרים שבהם הצורך בתנאי שירות מובהק - הטיפול יתחיל בשלבים מוקדמים יותר של התהליך.

מלש"ב/ית המדווח/ת על בעיות ת"ש בצו הראשון או שמזוהה אצלו/ה צורך בטיפול ת"ש על-ידי גורמים שונים בלשכת הגיוס - ת/יזומן לריאיון כחצי שנה לפני הגיוס אצל מש"ק/ית הת"ש במדור פרט בלשכת הגיוס. אם לא זומן/ה - יכול המלש"ב/ית לבקש זימון. מנגד, תהליך בחינת הזכאות לת"ש איננו חובה, והמלש"ב/ית יכול/ה לוותר על ריאיון הת"ש או על הטיפול.

 בקשות שיכול/ה המלש"ב/ית להגיש טרם הגיוס: הכרה כחייל/ת בודד/ה, תשמ"ש, הקלות בתנאי שירות, הלנה מטעמי פרט, דחייה או הקדמה של הגיוס, פתרונות דיור או בקשה להתנדבות. במקרים חריגים ניתן לבקש גם קיצור שירות עוד לפני הגיוס.

תהליך הטיפול בבקשה: ריאיון אישי < פתיחת בקשה < העברת מסמכים < ביקור בית (במידת הצורך) < המלצת סגל ת"ש וניתוב לגורם המוסמך < שליחת מכתב תשובה רשמי ויידוע טלפוני.

הכרה כחייל/ת בודד/ה: בקשה של מלש"ב/ית להכרה כחייל/ת בודד/ה מטופלת לרוב בלשכת הגיוס, ולשם כך יידרש ממנו/ה להציג אישורים שונים. ההחלטה תתבסס על קיום שיחה איתו/ה, ביקורי בית ודו"ח סוציאלי. מלש"ב/ית שסיים/ה את תהליך ההכרה כחייל/ת בודד/ה - ת/יוכל לקבל דיור מהצבא החל מ-90 יום לפני הגיוס.

יש לשים לב:

- מלש"בים ששהו בפנימייה, אומנה או חסות הנוער - יכולים לעבור תהליך מקל של הכרה כחיילים בודדים בדו"ח המועבר לצבא חשוב לציין אם המלש"בים שהו באחד המוסדות שהוזכרו לעיל.
- אם למלש"ב/ית קשר מינימלי עם ההורים - חשוב לציין בדו"ח באופן שקוף את מורכבות המצב ואת הצורך בהכרה כחייל/ת בודד/ה.
- במקרים חריגים - ניתן לבחון אפשרות ללינה בבית החייל, גם בזמן תהליך ההכרה כחייל/ת בודד/ה. בנושא זה יש לפנות לרכז צבא-חברה במחוז.

מידע:

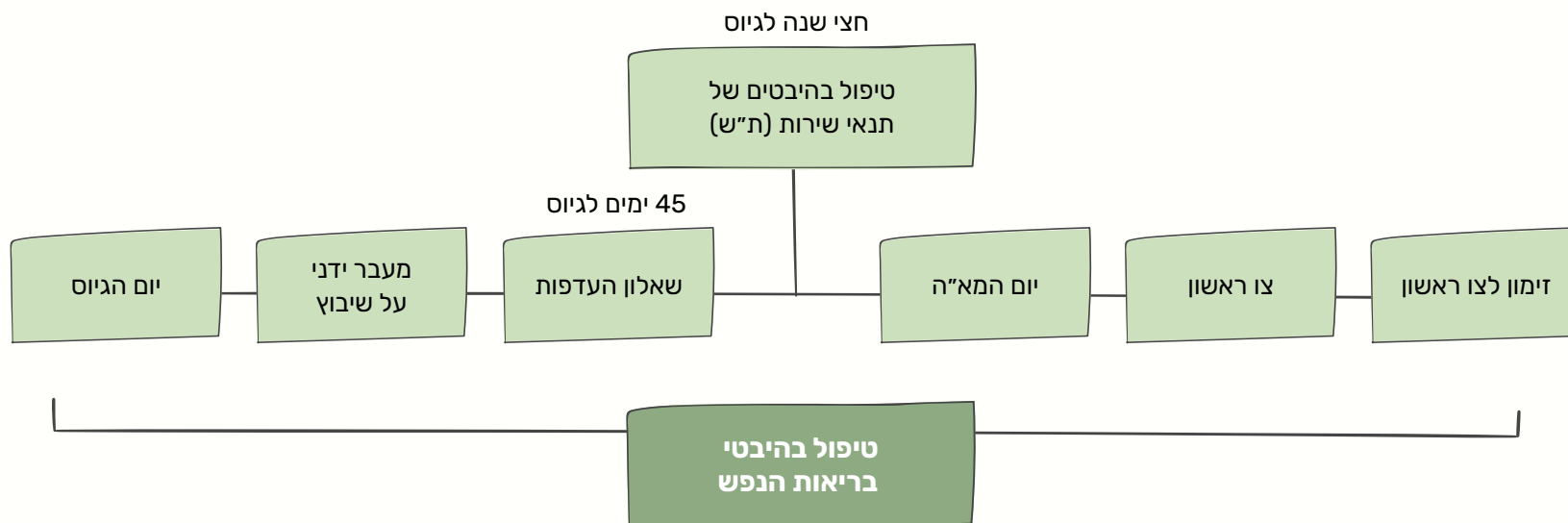
לרוב, כאשר נושא הת"ש לא מטופל טרם הגיוס - יש להמתין עם הטיפול עד שהחייל/ת יגיע לשיבוץ הקבוע שלו (לאחר טירונות או קורס). הסדרת הטיפול בת"ש לפני הגיוס תאפשר למלש"ב/ית את התנאים המגיעים לו/ה מיום הגיוס; הדבר יסייע בהפחתת חרדה ועשוי למנוע מצבים של השתמטות, עריקות וליקויי שירות עקב קשיים כלכליים-משפחתיים.

סיוע בתהליכים פרטניים והנעת המלש"בים לפעולה:

תהליך הסדרת ת"ש עלול להיות קשה ולדרוש את התגייסות המלש"בים לצורך איסוף מסמכים והתייצבות בלשכה. לכן, הליווי בתהליך זה חשוב מאוד - לרבות סיוע באיסוף מסמכים, בהנעה לפעולה, בתיווך מול מערך הת"ש בלשכות הגיוס ובגיבוי הבקשה בדו"חות רלוונטיים.

על המסמכים להיות עדכניים (עד 3 חודשים אחורה). במקרה של עיכוב בתהליך - המלש"ב/ית ת/יידרש להמציא מסמכים חדשים ועדכניים.

מידע נוסף ניתן למצוא בחוברת מנגנוני עבודה .

פרק 3: עבודה עם מיועדים ומיועדות לשירות ביטחון (מלש"בים/יות)

הטיפול בהיבטי בריאות הנפש מתחיל כאשר מתעורר הצורך.

מלש"ב/ית עשוי/ה לקבל הפניה לגורמי ברה"ן בעקבות:

- ממצאים שעלו מהשאלונים הרפואיים.
- בעקבות הבדיקה הרפואית בלשכת הגיוס או בתחנות אחרות במהלך הצו הראשון.
- בקשה של המלש"ב/ית והצגת מסמכים רלוונטיים.
- פנייה של גורמים מטפלים מהאזרחות.
- דו"חות המועברים על-ידי גופים שונים.

גורמי ברה"ן יכולים לקבוע כבר במעמד הבדיקה ציון קה"ס (קשיי הסתגלות). חלק מהקב"נים יכולים להמליץ גם על אי-כשירות לשירות.

הערכה פסיכיאטרית: במקרים מסוימים, יפנה הקב"ן את המלש"ב/ית להערכה פסיכיאטרית. הפסיכיאטר יכול להמליץ על קביעת כושר רפואי (פרופיל וסעיף ליקוי).

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

ועדה רפואית: פרופיל וסעיפי ליקוי, לאחר שהומלצו בהערכה הפסיכיאטרית, נקבעים בוועדה הרפואית. אם קב"ן המליץ על אי-כשירות לשירות - ת/יופנה המלש"ב/ית לוועדה רפואית מיוחדת, לצורך קביעת הפרופיל. אם המלש"ב/ית לא מסכים/ה עם קביעת הוועדה - ניתן להגיש ערעור.

ועדה רפואית תיקבע רק כאשר יש צורך בפטור רפואי שניתן על-ידי פסיכיאטר. פטור הניתן על-ידי קב"ן מבוסס על קביעת ציון קה"ס מקסימלי, ונקרא פטור "אי-התאמה", אשר איננו דורש ועדה רפואית.

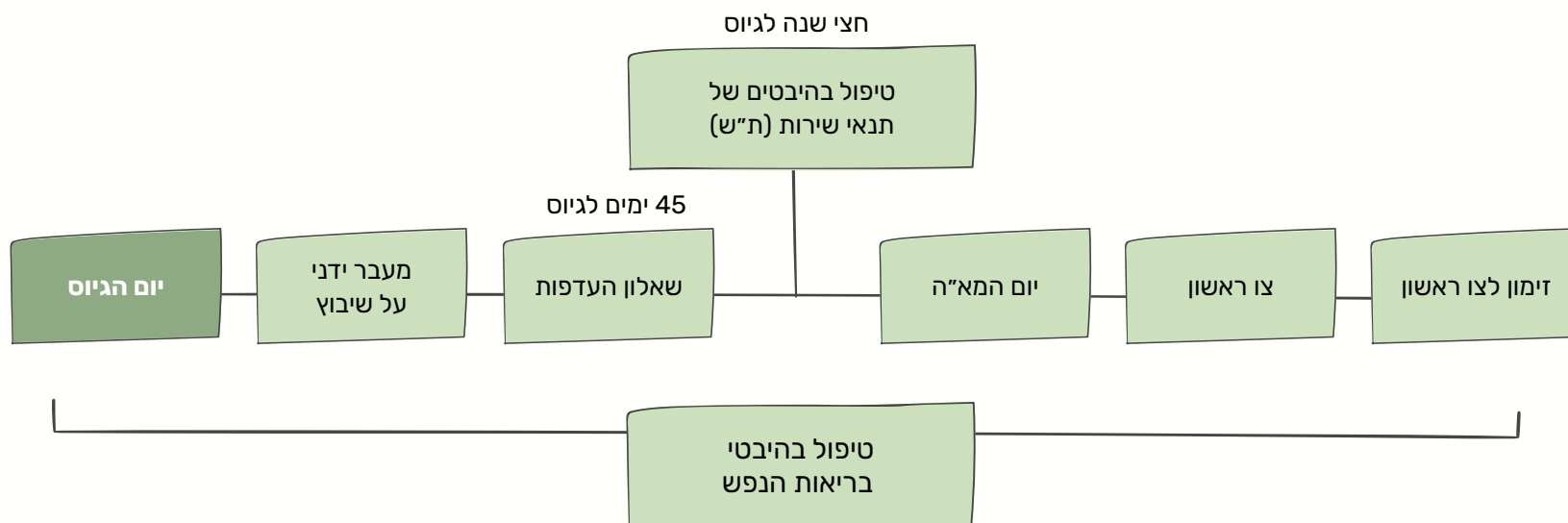
יש לשים לב:

- אבחנה נפשית, טיפול נפשי או טיפול תרופתי אינם מהווים עילה אוטומטית לפטור. כל מקרה ידון לגופו וייעשה מאמץ לממש את הזכות של כל מלש"ב/ית לשירות צבאי.
- כאשר המלש"ב/ית מטופל/ת באופן קבוע על-ידי גורם אזרחי וקיים צורך ייחודי - ניתן ליידיע את גורמי בריאות הנפש בצבא ולבקש אישור להמשך טיפול על-ידי הגורם באזרחות גם לאחר הגיוס.

סיוע בתהליכים פרטניים והנעת המלש"בים לפעולה:

מיצוי זכויות בתחום בריאות הנפש, בדומה לת"ש, מחייב איסוף והגשה של מסמכים והגעה לבדיקות הוועדות. לכן, גם במקרה זה הליווי של ניצוץ - לרבות דו"ח שייכתב על ידי עו"ס ניצוץ לקראת הפגישה בברה"ן - חשובים מאוד.

מידע נוסף ניתן למצוא בחוברת מנגנוני עבודה .

פרק 3: עבודה עם מיועדים ומיועדות לשירות ביטחון (מלש"בים/יות)

מידע:

הכנת המלש"בים לקראת הצפוי להם ביום הגיוס 🌐 יכולה לסייע בהפחתת החרדות ובהגברת המוכנות.

קשר עם ההורים והמשפחה:

הגיוס עלול לגרום למשפחה למשבר רגשי ואף כלכלי, משום שבמקרים רבים המלש"ב/ית ממלא/ה תפקיד מרכזי במשפחה, מהווה מקור תמיכה רגשית ושותף/ה לפרנסה ולטיפול באחים צעירים או בבני משפחה חולים ונזקקים. לכן, יש חשיבות רבה בקיום קשר מצד הצוות המקצועי בניצוץ עם ההורים והמשפחה לקראת יום הגיוס. מתן מידע, הכנה, סיוע במענים וכו' יכולים לסייע למשפחה להתמודד עם הגיוס הקרב ולהפחית את תחושת ה"קריעה" של המלש"בים בין הצבא לבית.

קשר עם אנשי מקצוע אחרים המלווים את המלש"בים ומשפחתם:

אנשי מקצוע המלווים יכולים לסייע למשפחה ליצור מערך תמיכה (רגשי, כלכלי, לוגיסטי וכן הלאה) לקראת הגיוס המתקרב. לכן, שיתוף אנשי המקצוע בגיוס המתקרב ובמשמעויות שלו יכול להיות בעל ערך עבור המשפחה. אחת האפשרויות לליווי משפחות של חיילים היא תוכנית "נושמים לרווחה".

תהליכים ייחודיים להיווי המשפטי

דחיית שירות

ב-1 במאי בכל שנה מתבצע הקיבוע – סגירת כל תאריכי הגיוס והשיבוצים.
בקשות לדחיית שירות יש להגיש עד סוף מרץ.
דחיית שירות חריגה על רקע סוציאלי ניתן להגיש בכל עת בצירוף מסמכים רלוונטיים.

רישום פלילי

משטרת ישראל מעבירה לצבא מידע על כל המלש"בים שיש להם רישום פלילי. המידע כולל את סוג העבירה, סיבת המשפט, סטטוס התיק (פתוח או סגור) וגזר דין, אם יש. מדיניות הצבא היא לגייס גם את בעלי הרישום הפלילי. אולם, הצבא יכול להחליט לא לגייס מלש"ב/ית גם אם כל תיקיו/ה נסגרו, או, במקרים חריגים מאוד, לגייס מלש"ב/ית עם תיקים פתוחים.

כאשר מלש"ב/ית מקבל/ת פטור משירות בגלל רישום פלילי, ולפני שפונים לצבא בבקשה לבטל את ההחלטה - חשוב מאוד לתת למלש"ב/ית מידע על פטור מגיוס, לתווך לו/ה את המשמעות של הגשת בקשה לביטול הפטור ולבחון יחד אם ביטול הפטור וגיוס לצבא אכן ייטיבו עימו/ה.

לעיתים, לא להתגייס עדיף משחרור מהצבא לאחר תקופה קצרה עם תחושת כישלון, ואולי גם רישום פלילי חדש.

ריאיון פוקד: מלש"בים בעלי רישום פלילי יזמנו לצו ראשון. הם יתחילו בתהליך הגיוס, אך צו הגיוס יוקפא ויזמנו אותם לריאיון אצל פוקד (מפקד לשכת גיוס, סגנו או פוקד בדרגת סא"ל במילואים) בלשכת הגיוס האזורית. בריאיון ידבר הפוקד עם המלש"ב/ית על העבירה שביצע/ה. ריאיון זה הוא הכלי העיקרי לקבלת החלטה, ולכן משמעותי מאוד. חשוב להעביר חוו"ד לפני הריאיון.
מלש"בים עם תיק פתוח: לשכת הגיוס תהיה עימם בקשר עד סיום המשפט, ויבקשו חוו"ד של שירות מבחן ואת פרוטוקול גזר הדין. לאחר סיום המשפט, תתקבל החלטה בדבר הגיוס.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

חשוב לשים לב:

- לעיתים רחוקות הצבא מקבל החלטה ללא ריאיון. במקרים אלו, כדאי לאסוף המלצות ולבקש שהמלש"ב/ית ת/יזומן לריאיון.
- כאשר מתקבלת תשובה שלילית בתגובה לבקשת ערעור על פטור - מומלץ להתחיל תהליך (מכינה, טיפול וכו') ולבקש לשקול שנית את הבקשה לאחר כמה חודשים. אם חל שינוי משמעותי לטובה - לעיתים הצבא יהפוך את החלטתו ויגייס את הצעיר.

מידע נוסף ניתן למצוא בחוברת מנגנוני עבודה .

השתמטות

מלש"ב/ית שקיבל/ה צו גיוס (כולל צו 12) ולא התייצב/ה לגיוס, ניתן להכריז עליו/ה תוך שבועיים לכל היותר כמשתמט/ת. בינתיים, ינסו ליצור עימו/ה קשר מלשכת הגיוס. בגיוס לשירות קרבי ימתינו עד 48 שעות עד ההכרזה על השתמטות והוצאת פקודת מעצר - זאת במטרה להספיק לצרף אותו/ה לגיוס המקורי.

עד 540 ימים מתחילת ההשתמטות: הצבא מנסה ליצור קשר טלפוני ולאתר את המלש"בים המשתמטים. אם הניסיונות לכך לא צלחו - ניתן להוציא פקודת מעצר. כאשר המלש"בים ייעצרו או יסגירו עצמם (בלשכת הגיוס), הם יישפטו במיטב.

לשכת הגיוס יכולה להכריז על מלש"ב/ית כמשתמט/ת גם בלי להוציא נגדו/ה פקודת מעצר. דיווחים, המלצות וחוות דעת מהקהילה יכולים לסייע לקבל החלטה זו. במקרים אלו המלש"בים יזומנו לקב"ן.

מעל 540 ימים מתחילת ההשתמטות: כל המסמכים של המשתמט/ת מועברים לבחינת הפרקליטות, ועם ההסגרה או המעצר - ת/ישפט בפני בית הדין הצבאי.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיעדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

במקרה של משתמט/ת - יש לפנות לרמ"ד קהילה בלשכת הגיוס האזורית, אשר יעביר את המידע לרמ"ד תו"מ, ויחד יחליטו על אופן הטיפול. הפנייה צריכה להיות ממוקדת ולכלול מידע רלוונטי, כמו ויתור סודיות, דו"ח עו"ס ודו"חות של אנשי מקצוע נוספים (רופא, פסיכיאטר, פסיכולוג וכו').

• **במקרה של השתמטות במשך פחות מ-540 ימים** - הלשכה תבחן הקפאת פקודת המעצר והזמנת המשתמט/ת ללשכה, לבחינת מצבו/ה, בהתאם לנסיבות ההשתמטות; אם ההשתמטות על רקע נפשי - ייבחן זימונו/ה לקב"ן, אם על רקע סוציאלי - למדור ת"ש, ואם על רקע אחר - ת/יזומן לריאיון פוקד.

• **במקרה של השתמטות במשך יותר מ-540 ימים** - החומר יועבר לסמכויות הצבא, שיחזירו תשובה למלש"ב/ית וגם לעו"ס המלווה, כאשר יש ויתור סודיות.

חשוב מאוד ליידע את המלש"ב/ית על משמעויות ההשתמטות ולהבהיר את משמעות ההתייצבות המוקדמת ככל האפשר ללשכת הגיוס.

מכינות ניצוץ

מכינות ניצוץ מיועדות לצעירים ולצעירות במצבי סיכון, בגילי 18-20, המצויים לפני שירות צבאי או לאומי. מטרת המכינות היא להעניק לצעירים הכנה לקראת גיוסם לצבא או היציאה לשירות לאומי. המכינות הן שנתיות, וכוללות הכנה לשירות, תמיכה וליווי, הכשרה מקצועית, סיורים, למידת עמיתים והתנסות בחיי קבוצה. כמו כן, הצעירים מקבלים הבטחת הכנסה במהלך שהותם במכינה.

ישנם מלש"בים או מועמדים לשירות לאומי שזקוקים להכנה ולחיזוק לקראת השירות, ויוכלו להיתרם רבות מהשתלבות במכינת ניצוץ. ניתן לזהות צורך זה במהלך הליווי ולהציגו בפני המלש"בים.

לפרטים נוספים ולהפניה - יש ליצור קשר עם מנהלת מיזם מכינות ניצוץ.

שירות לאומי מותאם

אלו שקיבלו פטור משירות צבאי יכולים לעשות שירות לאומי. אם הם מרקע של מצבי סיכון ומצוקה - יש באפשרותם להשתלב בשירות לאומי מותאם ומוגש עבורם. תוכנית ניצוץ ממוקדת בשירות הצבאי, ואולם עבור צעיר שקיבל פטור משירות צבאי, שירות לאומי (בייחוד כאשר מותאם לצרכים) יכול לספק הזדמנות חשובה לרכישת כלים ומיומנויות, זכאות לזכויות, ולעיתים אף מקצוע. צוות ניצוץ יכול לתווך ולחבר בין הצעיר/ה ובין השירות הלאומי, לסייע בבחירת שירות מותאם וכדומה. עם זאת, הצוות לא ימשיך ללוות בזמן השירות הלאומי, משום שצעירים שייקלטו בשירות לאומי מותאם יקבלו ליווי מטעם השירות. במידת הצורך, ניתן לחבר צעירים המשתלבים בשירות לאומי רגיל לעו"ס יתד.

לפרטים נוספים ולהפניה - יש ליצור קשר עם רכזות השירות הלאומי.

צל"ש

צל"ש היא תוכנית טיפולית עבור צעירים וצעירות במצבי סיכון ומצוקה (גילי 17.5 עד 20). לתוכנית זו מתאימים צעירים וצעירות שעתידיים להתגייס בגיוס רגיל או מיוחד, שקיבלו פטור משירות ומעוניינים לבטל אותו, או כאלה המתכוונים להשתלב בשירות לאומי. התוכנית נמשכת 9 חודשים וכוללת ליווי, הכנה לשירות צבאי או לאומי והכשרה מקצועית. הצעירים משלמים עבור ההכשרה המקצועית שהם עוברים, בהתאם למקצוע ולמקום הלימוד (מחיר מופחת בהשוואה לשכר לימוד אוניברסיטאי). פרט לכך, התוכנית היא ללא עלות, ובמהלכה הצעירים והצעירות מקבלים גמלת הבטחת הכנסה. לפרטים נוספים ולהפניה - יש לפנות לעו"ס התוכנית. תוכנית צל"ש יכולה להגדיל את הסיכוי של הצעירים להשלים שירות צבאי או לאומי בהצלחה. יש ליידע צעירים המתאימים לתוכנית, לבחון יחד איתם את המשמעויות, ואם מעוניינים בכך - יש לעודד ולסייע בהצטרפות לתוכנית.

פרק 3:
עבודה עם
מיועדים ומיועדות
לשירות ביטחון
(מלש"בים/יות)

כאשר ידוע על פטור משירות, כדאי ליידע את הנערים על מסגרות השירות הלאומי, על השירות הלאומי המותאם ועל מכינות ניצוץ וצל"ש - ולבחון יחד את המשמעויות. אם יש התאמה - לעודד ולסייע בהצטרפות לתוכנית.

כאשר צעיר/ה מקבל/ת פטור ומעוניין/ת בביטולו - עדיפה תוכנית צל"ש או מכינה, משום שהן ממוקדות באפשרות לביטול הפטור. שירות לאומי, לעומת זאת, איננו ממוקד בביטול הפטור אלא לשירות עצמו. עם זאת, גם במסגרת שירות לאומי ניתן להגיש בקשה לביטול הפטור, בצירוף המלצה מהשירות הלאומי. שירות לאומי זו הזדמנות חשובה עבור מי שאינם משרתים בצבא לקבל גם כן זכויות משמעותיות, בדומה לחיילים משוחררים.

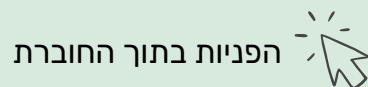
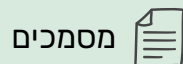
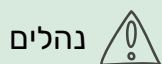
התנדבות לצבא

יש אפשרות להתנדב לצבא, כאשר הפטור הוא מסיבות רפואיות. למידע נוסף - מומלץ לעיין במסמך המפורט .

פרק 4:

עבודה עם חיילים וחיילות - מהגיוס ועד השחרור

הפרק מיועד לצוות התוכנית העוסק בליווי פרטני של חיילים ובייעוץ ובסיוע לאנשי מקצוע אחרים המלווים חיילים. נוסף על זאת, המידע שבפרק יהיה שימושי לכל איש או אשת מקצוע העובדים עם חיילים ובני משפחותיהם ומעוניינים להבין לעומק את הצרכים ואת התהליכים בתקופת השירות הצבאי.

למידע נוסף, חפשו לאורך הפרק:

רציונות: אבזזה אס חיילזם

השירות הצבאי הוא חובה במדינת ישראל, והוא אחד מהמסלולים המרכזיים המקדמים שוויון הזדמנויות, תורמים למעבר מהדרה להכללה ומחזקים את תחושת השייכות לחברה הישראלית. כמו כן, הוא מהווה הזדמנות לרכישת כישורים ומקצוע, מסייע בהתמודדות אפקטיבית עם גורמי סיכון ומקנה זכויות משמעותיות.

השלמת השירות הצבאי מחייבת התמודדות עם אתגרים רבים:

- רכישת הרגלים ודרכי התמודדות חדשים.
- הסתגלות למערכת הדורשת ציות.
- היעדר פרטיות.
- שיבוץ לתפקיד צבאי - רצוי או בלתי-רצוי.
- תנאי מחייה שונים.
- התרחקות מגורמי תמיכה מוכרים וקבלת תמיכה ממקורות חדשים.
- שינויים בפעילות החברתית.
- קשר עם צעירים אחרים.
- התמודדות עם אחריות.
- למידת תפקיד או מקצוע חדש.
- שימוש בכלי נשק.
- התמודדות מול גורמי סמכות ומפקדים.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

תמיכה וסיוע של הורים, בני משפחה, חברים או דמויות משמעותיות אחרות יכולים לתרום להתמודדות עם מגוון האתגרים ולסייע בהשלמת שירות תקין. במקרים רבים, לחיילים במצבי סיכון חסרים התמיכה והסיוע, והם מתמודדים לבד עם האתגרים השונים. זאת ועוד, לעיתים קרובות הם ניצבים בפני חסמים מערכתיים ואתגרים נוספים, כגון אי-מיצוי זכויות, מיעוט אפשרויות והזדמנויות, צורך לסייע בבית בפרנסה ובטיפול, מצבי הזנחה, קשיי הגירה והזרה חברתית. עבור חיילים במצבי סיכון, אי-השלמת השירות נובעת לרוב מקושי להתמודדות עם אתגרים אלו.

ליווי חיילים במצבי סיכון במהלך שירותם ולקראת השחרור יסייע להם להתמודד עם מגוון האתגרים, הקשיים והחסמים. כך יעלו הסיכויים שלהם להשלים שירות תקין ומיטיב עבורם וליהנות מההזדמנויות הטמונות בכך - לרבות זכויות חיילים משוחררים ושיפור היכולת להשתלב בחברה הישראלית.

פרק 4: עבודה עם חיילים וחיילות - מהגיוס ועד השחרור

התמחות בליווי חיילים בצוות ניצוף

צוות ניצוף ברשות יפתח התמחות בליווי חיילים. התמחות זו יכולה להיות באחריות אחד מחברי הצוות או משותפת לכלל הצוות, והיא דורשת העמקה בידע רלוונטי לליווי חיילים, וכוללת:

- איסוף וריכוז מידע חדש על מנגנוני עבודה עם הצבא.
- מתן הכוונה, מידע וייעוץ לגורמים שונים בנושא עבודה עם חיילים ועם המערכת הצבאית.
- מיפוי, היכרות ויצירת שיתופי פעולה עם **גורמי הרוחב הצבאיים** הרלוונטיים לחיילים.
- בניית שיתופי פעולה עם גורמים נוספים שיכולים לתרום **להגדלת מגוון הפתרונות וההזדמנויות** עבור חיילים ובני משפחותיהם.
- הובלה או **השתתפות בפורומים** מתאימים.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

מארכות: חלוקת תפקידים ושיתופי פעולה

ליווי החיילים מבוסס על שיתוף פעולה בין שתי מערכות מרכזיות: תוכנית יתד - של משרד הרווחה והביטחון החברתי (באמצעות תוכנית ניצוץ) וצה"ל, על הגופים השונים בו.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

תוכנית יתד - משרד הרווחה והביטחון החברתי **ותוכנית ניצוץ**

פועלים לשמר רצף טיפולי במעבר מהאזרחות לשירות הצבאי, וכן עם החזרה לאזרחות לאחר השחרור.

בתוכנית ניצוץ יקבלו החיילים מענה הוליסטי משלים למענים המתקבלים מהמערכת הצבאית, במטרה לסייע להם להשלים שירות תקין.

צה"ל

צה"ל הוא האחראי הבלעדי לטיפול בחיילים במהלך השירות הצבאי.

שיתוף הפעולה בין צה"ל לתוכנית יתד - משרד הרווחה והביטחון החברתי ותוכנית ניצוץ בא לידי ביטוי באמצעות פיתוח מנגנוני עבודה משותפים המבוססים על הכרה בתפקיד הייחודי של כל אחד מהגופים. מנגנוני העבודה נבנים לאור צרכים שמתעוררים במהלך ליווי החיילים ומעניקים לצוותי ניצוץ כלים המקדמים עבודה משותפת ופתרון בעיות מערכתיות. בעוד שצה"ל עובד על-פי חוק והחיילים משרתים שירות חובה, ההשתתפות בתוכנית ניצוץ היא וולונטרית. הבדלים אלו משפיעים על אופי ההתנהלות של כל אחד מהגופים, ואף על השפה הנהוגה.

תוכנית ניצוץ כחלק מהמחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות

תוכנית ניצוץ היא חלק ממערך שירותי הרווחה ברשות המקומית, והיא משתפת פעולה עם שירותים שונים במערך (עו"ס משפחה, תוכנית "נושמים לרווחה" ועוד). זאת, במטרה להעניק לחיילים ולבני משפחתם מענה הוליסטי במהלך השירות ולקראת השחרור.

השותפות עם שאר גורמי הרווחה באה לידי ביטוי בשתי דרכים מרכזיות:

- **שותפות בבניית תוכנית למשפחות החיילים** - פעמים רבות, חיילים הנמצאים במצבי סיכון משמשים מקור כוח חשוב בתוך המשפחה. ניתוקם מהבית ומהמשפחה בתקופת השירות עלול לגרום למשבר או להחרף משבר קיים. במצב זה החייל/ת "נקרע/ת" בין הצבא למשפחה. לכן, בראיית טובת המשפחה והחיילים, חשוב לבנות תוכנית שתסייע להם ולמשפחתם בתקופת השירות. מומלץ לבנות תוכנית כזו בשיתוף פעולה מרובע, הכולל את צוות ניצוץ, את הצעירים ומשפחתם ואת השירותים הרלוונטיים במערך הרווחה והצבא. כאשר משפחה מלווה על ידי עו"ס, צוות ניצוץ יפעל להנעת בניית התוכנית המשפחתית, יסייע בהבנת הצרכים האפשריים של החייל/ת ומשפחתו/ה ובזיהוי מניפת האפשרויות בהקשר הצבאי. במקרים שבהם המשפחה איננה מלווה באופן פעיל על-ידי עו"ס אך מעוניינת בליווי - צוות ניצוץ יציף בפני מחלקת הרווחה את הצורך בבניית תוכנית משפחתית, ויבקש לברר מיהו הגורם הרלוונטי לבניית התוכנית יחד עם המשפחה.
- **נושמים לרווחה למשפחות חיילים** - מענה נוסף אשר פותח כחלק מרצף צבא-חברה הוא תוכנית "נושמים לרווחה למשפחות חיילים". תוכנית זו מיועדת למשפחות מלש"בים וחיילים, ומטרתה לסייע למשפחה להתארגן ולהתכונן לגיוס של אחד (או יותר) מילדיה, על מנת לפנות את הצעיר כמה שניתן לשירות הצבאי. התוכנית פועלת במספר מצומצם של רשויות, ובעת כתיבת שורות אלו נמצאת בשלב הפיילוט. ברשויות שבהן פועלת התוכנית, צוות ניצוץ וצוות התוכנית פועלים בשותפות מלאה.

לסיכום, התפקיד הייחודי של ניצוץ בתחום ליווי החיילים בשותפות עם הצבא, וכחלק ממחלקת הרווחה ברשות המקומית, הוא:

- יצירת רשת תומכת לחיילים ולבני משפחתם, שתסייע בהתמודדות עם מצבים מורכבים העשויים להוות חסם לשירות תקין.
- מענה הוליסטי, הרואה את החיילים ואת משפחתם בתוך שלל הקשרי החיים, כולל ההקשר הצבאי.
- מתן יעוץ וסיוע לאנשי מקצוע, בכל הקשור לליווי משפחות של חיילים.

זיווי החיילים - מיוס הגיוס וצד השחרור

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

ליווי בתקופות השירות השונות

את השירות הצבאי ניתן לאפיין באמצעות חלוקה לשלוש תקופות עיקריות - הסתגלות, מהלך השירות ולקראת השחרור. כל תקופה עשויה להתאפיין בהתמודדויות שונות, וכפועל יוצא מכך - בצרכים שונים של החייל/ת. לכן, יש להיות ערים למאפיינים של כל תקופה.

לקראת שחרור

חודשי השירות האחרונים מזמנים חשיבה על היום שלאחר השחרור מהצבא והכנה לקראתו. השירות הצבאי זו המסגרת האחרונה ברצף מסגרות מחייבות ו"מוכתבות מלמעלה", בהן רוב הצעירים שהו מאז הילדות, כעת החייל צריך להתחיל לתכנן בעצמו את מהלך חייו, דבר העלול לעורר חששות רבים ואף חרדה.

ליווי החייל בהכנה לשחרור כולל סיוע בגיבוש תמונת עתיד, זיהוי חסמים והזדמנויות, מיפוי גורמי סיוע בקהילה ותיווך אליהם.

שירות

תקופת השירות, לאחר סיום הטירונות וההכשרה, הינה תקופה מתמשכת המלווה במגוון התמודדויות. הבסיס, השיבוץ בתפקיד, קשר עם מפקדים, תנאי שירות ומצבים בריאותיים, אלו רק חלק מהגורמים העלולים לעורר קשיים. על כל אלו יש להוסיף התמודדויות הנובעות מהמצב בבית משפחתו של החייל.

אל מול מנגנון ההתמודדויות נדרשת התבוננות הוליסטית והתייצבות לצד החייל במאמץ למצוא מענים לצרכים ופתרון לבעיות.

הסתגלות

עם הגיוס ובמהלך הטירונות וההכשרה, החייל נדרש להכיר ולהסתגל למערכת לא מוכרת ומורכבת. תקופה זו רצופה אתגרים ואכן, עד שנה מיום הגיוס מתרחשות מרבית הנשירות מהשירות.

יצירת קשר לעתים תכופות חשובה על מנת לספק לחייל את התמיכה לה הוא זקוק בתקופת ההסתגלות. בנוסף, זה הזמן ליצור קשר עם המפקדים (באישור החייל) ולרתום אותם לתמוך בחייל.

יש לשים לב כי לרוב בתקופה זו החיילים פנויים לדבר בשעת הטי"ש בלבד, לכן יש להתאים את הליווי לתנאים שלהם.

עלול להיות מורכב לתאם פגישה עם חייל במהלך השירות, בייחוד אם החייל מגיע הביתה בסופי שבוע בלבד. לכן, גמישות ושיחות טלפון הם כלים חשובים בליווי חיילים.

פרק 4: עבודה עם חיילים וחיילות - מהגיוס ועד השחרור

החלוקה שהוצעה לעיל לשלוש תקופות במהלך השירות היא גסה. חשוב לזכור ולשים לב שהיבטים של הסתגלות, התמודדות עם קשיים הנובעים מהשירות או מהמצב בבית ומחשבות על היום שלאחר השחרור יכולים להעסיק את החיילים לאורך כל שלבי השירות - גם אם הם עשויים להיות בולטים יותר בתקופה זו או אחרת.

לצד שלוש תקופות השירות, יש להתייחס גם לשחרור בשל הפסקת שירות. במצב זה, ליווי החייל/ת ימשך, בדומה לליווי חייל/ת בשחרור מהצבא - הכנה לשחרור, ליווי במהלכו ולאחריו, תיווך והפניה לגורמי סיוע ותוכניות המשך בקהילה. עם זאת, הפסקת שירות - בשונה משחרור לאחר שירות מלא - עלולה להיות מלווה בתחושת כישלון מצד החייל/ת. לכן, לא פחות מאשר בשלבים אחרים בתוכנית, גם כאן נדרשת התייבבות לצד החייל/ת, תמיכה בו/ה וסיוע באיתור ובגיוס כוחות והזדמנויות.

דגשים ונהלים נוספים בליווי חיילים:

- הלקוחות בתוכנית ניצוץ הם החיילים. בהתאם לכך, האופן שבו החייל/ת מגדיר/ה את בעיותיו/ה, צרכיו/ה ורצונותיו/ה - הם שינחו את תהליך הליווי, את מטרותיו ואת דרכי ההתערבות.
- העבודה עם החייל/ת תתבצע בהסכמתו/ה בלבד ומתוך רצון. בהתאם לכך, שיח עם גורמים צבאיים או אחרים על אודות החייל/ת יהיה רק באישורו/ה ובהסכמתו/ב.
- בשל ההכרה במערכת השיקולים הצבאית, צוות ניצוץ לא עוסק בשינוי שיבוץ. היוצאים מהכלל הם מקרים חריגים שבהם השיבוץ עלול לפגוע ברווחה הנפשית של החייל/ת, או כאשר יש חוסר הלימה קיצוני בין השיבוץ ליכולות החייל/ת (לדוגמה - חייל שאיננו יודע קרוא וכתוב ושובץ לתפקיד הדורש מיומנויות אלו), או בין השיבוץ לצורכי החייל/ת ומשפחתו/ה.
- המפקד והצבא הם האחראים על החייל/ת, ואילו האחריות על הבריאות הנפשית של החייל/ת היא של גורמי בריאות הנפש בצבא.
- ההחלטה הסופית בכל נושא היא של הצבא - יש לפעול בהתאם ולערוך תיאום ציפיות בנושא זה עם החייל/ת.

הצוות המקצועי של תוכנית ניצוץ מלווה את החייל/ת במגוון ההתמודדויות והקשיים הכרוכים במהלך השירות. בפרק זה יופנה הזרקור לנושאים אלו.

במקרים רבים, הסיוע בפתרון בעיות יכלול כתיבת דו"ח סוציאלי לחייל/ת. מומלץ לעיין במידע נוסף בנושא זה .

חשוב לשים לב: הנושאים המפורטים בפרק זה משתנים ומתעדכנים באופן תדיר. יש להתעדכן באמצעים השונים, דרך רכזי צבא-חברה, וכן בחוברת מנגנוני עבודה .

טירונות

הטירונות זהו המפגש הראשון עם הצבא, הכללים והמשמעת. מפגש זה עשוי להיות מאוד לא פשוט עבור החיילים, ובייחוד עבור אלו הנוטים לחוות קושי מול מסגרות, חסרי מקורות תמיכה או משפחה וחברים היכולים לספק מידע על הצפוי בטירונות או לתת אוזן קשבת. ליווי על-ידי הצוות המקצועי של תוכנית ניצוץ יכול לסייע בהתמודדות זו, לספק תמיכה, מידע והקשבה. כל אלו יוכלו לאפשר לחיילים להשלים את הטירונות בהצלחה לקראת המשך שירות צבאי מלא ותקין.

- חיילים המיועדים לתפקידים שונים יופנו לטירונות, בהתאם לרמת ההכשרה הנדרשת.
- מחו"ה אלון וחוות השומר הם בסיסים המתקיימים בהם מסלולי טירונות ייחודיים.
- למידע נוסף, ניתן לעיין במסמך המצורף, המפרט את סוגי הטירונות המוגנות.

חזרה לשירות

חיילים ששחררו משירות מסיבות שונות ומעוניינים לחזור לשירות יכולים לפנות לתא מוחזרי שירות במדור תנופה. אל הפנייה לתא יש לצרף דו"ח רלוונטי, אם יש. החייל/ת/יזומן לשני ראיונות, ובמידת הצורך גם לוועדה רפואית (מתקיימת בתל השומר).
מרבית החוזרים לשירות אינם משלימים את השירות גם בניסיון השני. לכן, מומלץ לשקול היטב יחד עם הצעיר/ה אם לבקש זאת.

ליווי טרנסג'נדרים וג'נדר-קווירים

מלווים על-ידי מש"ק/ית מגדר הנמצא/ת תחת יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר (יוהל"ם) . הליווי עוסק בתהליך הגיוס והשירות, ציפיות, מחשבות, פחדים ועזרה בנושאים כמו מקלחות, חדרים, הכנה לסגל המפקדים, תפקידים, תנאי שירות ועוד, ובהתאם לצרכים ולרצונות החייל/ת.

**פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור**

מהו"ת - מרכז התמודדות ותמיכה

מרכז סיוע וטיפול שנועד להעניק טיפול רגשי, סיוע רפואי וייעוץ משפטי לכלל המשרתים והמשרתות בצה"ל , בתחומים הבאים:

- פגיעה על רקע מיני שאירעה בנסיבות צבאיות או אזרחיות, בהווה או בעבר (גם טרם הגיוס).
- אלימות במשפחה ובזוגיות.
- היריון לא מתוכנן.

המרכז נותן מענה מקצועי ורגיש, תוך שמירה על דיסקרטיות מלאה.

ניתן לפנות ישירות למרכז, ללא צורך בהפניה מרופא או ממפקד.

מידע נוסף ניתן למצוא במסמך המצורף .

ליווי חיילים חרדים ובוגרי חינוך חרדי

בקבוצה זו נמנים אלו שלמדו שנתיים לפחות במוסד חרדי מוכר, בין הגילים 14-18.

חיילים המקיימים אורח חיים חרדי ולמדו במוסד חרדי מוכר בין הגילים 14-17 מלווים על-ידי מנהלת חרדים - לקראת הגיוס, במהלך השירות ועד לאחר השחרור, ויכולים לפנות אליה בכל עת.

מידע נוסף ניתן למצוא במסמך המצורף ובחוברת מנגנוני עבודה .

שינוי שיבוץ

כל חייל/ת רשאי/ת להגיש בקשה לשינוי שיבוץ. בקשה זו תוגש דרך המפקד הישיר ותטופל דרך מערכת משאבי אנוש וצוות השלישות של היחידה. לבקשה זו מומלץ לצרף דו"ח מעו"ס ניצוץ.

בקשה למעבר בין חילות תוגש לתא שינוי שיבוץ על-ידי מפקד החייל/ת וסגל משאבי אנוש.

ככלל, תוכנית ניצוץ איננה עוסקת בשינוי שיבוץ, מתוך הכרה במערכת השיקולים הצבאית.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

במקרים חריגים ביותר, שבהם נראה שהשיבוץ עלול לפגוע ברווחה הנפשית של החייל/ת, שיש חוסר הלימה קיצוני בין יכולות החייל/ת ובין השיבוץ או שהשיבוץ לא תואם את צורכי החייל/ת ומשפחתו/ה - הטיפול בכך ייעשה באמצעות רכז/ת צבא-חברה במחוז. צוות ניצוץ יספק לחייל/ת מידע על אופן הגשת הבקשה לשינוי שיבוץ, ובמידת הצורך, כאשר הצוות מכיר את החייל/ת, ניתן לתת גם דו"ח סוציאלי.

ועדת התאמה לשירות (וה"ל)

מדור תנופה הוא האחראי על ועדות התאמה לשירות. החייל/ת יכול/ה להגיע לוועדה עם דו"ח מעו"ס מטפל. דו"חות אלו בעלי משמעות רבה בעיני הוועדה. אם החייל/ת מסכים/ה לכך, הוועדה יכולה לפנות לגורם באזרחות שכתב את הדו"ח.

תנאי שירות (ת"ש)

מגוון כלי סיוע לחיילים עומדים לרשות הצבא. הגשת בקשה תיעשה דרך המפקד או סגל הת"ש.

צוות ניצוץ יכול לפנות למש"ק/ית הת"ש או לקצינ/ת הת"ש של החייל/ת, אם יש את פרטי הקשר שלו/ה ובכפוף להסכמה של החייל/ת לויתור סודיות. אם אין פרטי קשר - ניתן לפנות לקצינת הת"ש הפיקודית הרלוונטית או לרכז/ת צבא-חברה במחוז.

בקשות ת"ש:

- **תשלומי משפחה (תשמ"ש)** - כלי להבטחת קיום מינימלי של משפחות החיילים הנזקקות לכך.
- חיילים בודדים - חיילים שעלו ארצה בגפם, חיילים יתומים או שהוריהם שוהים בחו"ל, חיילים שהוריהם שוהים בארץ אך הם מנותקי קשר והם אינם תומכים בהם. כל חייל/ת המוכר/ת כבודד/ה זכאי/ת למגוון הטבות - כמו סיוע כלכלי, חופשות, פתרונות דיור ועוד.
- **הקלות בתנאי שירות (הת"ש)** - הטבה לחיילים במטרה לספק מענה לצורכי משפחתם, המחייבים את נוכחותם בבית. ההקלות מאפשרות לינה של מספר ימים בשבוע בבית.
- **סיוע כלכלי** - מגוון כלים לסיוע כלכלי, כתוצאה מקושי כספי אקוטי ונקודתי. סיוע זה יכול לבוא לידי ביטוי במענקים, בהלוואות ובתווי קנייה לרכישת מזון.

- **הטבות נוספות** – היתר עבודה פרטית, הלנה זמנית מיידית, סעד משפטי, חופשה שנתית, חופשה מיוחדת ומחיקת עבר פלילי.
- **טיפול שנייים** – ניתן להגיש דרך סגל הת"ש בקשה לטיפול שנייים פרוטטי (מימון שתלים וכתרים).
- **מידע נוסף על בקשות ת"ש ניתן למצוא באתר מיטב** .

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

בריאות הנפש בצבא (ברה"ן)

פנייה לקב"ן (קצין בריאות הנפש) היא אחת מהזכויות העומדות לחיילים. הפנייה תיעשה דרך המפקד האישי או דרך מרפאת היחידה. הקב"ן מצידו מחויב לשמור על סודיות ואיננו מעביר את המידע לגורמים באזרחות או בצבא. במקרים שבהם יש צורך, ניתן להגיש בקשה לקבלת טיפול נפשי מגורם אזרחי. יש לשים לב ולהבהיר לחייל/ת כי הבקשה כוללת התחייבות שלו/ה להעביר לגורם ברה"ן בצבא את המסמכים הרפואיים ואת ההמלצות שיינתנו על-ידי הגורם המטפל. על הגורם המטפל באזרחות חלה חובת סודיות. העברת המידע לצבא תיעשה תחת כללי חובת הסודיות, למעט מקרים של חובת דיווח. **במקרים הקשורים לנושא בריאות הנפש - יש להיעזר ברכז/ת צבא-חברה במחוז, ובמידת הצורך לפנות באמצעותה למנהלת תוכנית יתד.**

קציני משאבי אנוש

בדצמבר 2019 הופצה בצבא איגרת קמ"ר (קצין משאבי אנוש ראשי) בנושא תוכנית יתד, במטרה ליצור פלטפורמה לעבודה משותפת. האיגרת מספקת למפקדים היכרות בסיסית עם התוכנית, ומפורטים בה המענים היכולים להינתן לחיילים במהלך שירותם. בנוסף, באיגרת נקבע כי קציני משאבי האנוש הם "ממוני יתד" ביחידותיהם. קצינים אלו הם האחראים ביחידה על כוח האדם ומשמשים מפקדים בפועל של מש"קיות הת"ש. לכן, הם גורם חשוב ומרכזי בעבודה של צוותי ניצוץ עם הצבא. לאור הסדרת הקשר עם קציני משאבי אנוש, ניתן להיעזר בהם על מנת להציף קשיים של חיילים ולחשוב יחד על בניית המעטפת המתאימה לחייל/ת.

עריקות ונפקדות

היעדרות מהשירות שלא ברשות (עריקות ונפקדות) היא עבירה חמורה, שעונשה יכול להגיע לכדי מאסר בפועל ורישום פלילי. צוות ניצוץ, הנמצא בקשר עם חיילים הנעדרים מהשירות שלא ברשות, יסייע לחיילים בהסגרה עצמית, על מנת להסדיר את מעמדם. מומלץ כי חייל/ת המסגיר/ה עצמו/ה ת/יציג מסמכים המעידים על מצבו/ה ועל הסיבה לעריקות.

במקרים חריגים מאוד, שבהם הסיבה להיעדרות איננה מאפשרת טיפול שגרתני, יש לפנות למדור עריקים דרך רכז/ת צבא-חברה ולבקש את בדיקת המקרה.

דו"ח ייכתב לעריקה/ה רק כאשר הוא/היא מלווה באופן צמוד, או שיש מידע אמין ורלוונטי לגביו/ה. רצוי שדו"ח זה יהיה מגובה במסמך מאחד או יותר מרופא, מפסיכיאטר או מפסיכולוג.

חשוב לשים לב:

עד 60 ימי היעדרות - השירותים הרפואיים של החייל/ת ניתנים על-ידי הצבא.

יותר מ-60 ימי היעדרות - החייל חוזר לאחריות קופת החולים, וצריך להתחיל לשלם ביטוח לאומי.

מידע נוסף ניתן למצוא בחוברת מנגנוני עבודה .

הסנגוריה הצבאית

הסנגורים הצבאיים הם עורכי דין המייצגים בבתי הדין הצבאיים חיילים שביצעו עריקות או חשודים בביצוע עבירה פלילית (תיקי מצ"ח). לעיתים, יבקשו הסנגורים להסתייע בדו"ח סוציאלי ויפנו אל עו"ס יתד או ניצוץ ברשות. במקרים אלו - הכרחי לקיים שיחה ראשונית עם החייל/ת, לבחון את הסכמתו/ה לכך ואת רצונותיו/ה בתוך התהליך, שכן הם אלו שיכתיבו את המשך ההתערבות.

במקרים שבהם אין היכרות מספקת עם החייל/ת לשם כתיבת הדו"ח - ניתן להיעזר במידת הצורך בסנגור, לתיאום הגעה לפגישה עם החייל/ת בבית הכלא הצבאי. בכל מקרה, יש לכתוב את הדו"ח בשקיפות ולציין את מידת ההיכרות עם החייל/ת ועל בסיס מה נכתב הוא נכתב.

**פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור**

בכפוף לווייתור סודיות, יכולים העו"ס המטפל והסנגור הצבאי של החייל/ת לפנות זה לזה. על מנת ליצור קשר עם הסנגור, יש למוקד הסנגוריה הצבאית. רצוי לומר לחייל/ת שכאשר הוא פוגש את הסנגור - עליו לעדכן אותו שהוא/היא מלווה על-ידי ניצוץ ולמסור לו את הפרטים של המלווה שלו. במקרים אלו, חשוב להחתיים את החייל/ת על ויתור סודיות טרם כניסתו לכלא.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

הליכי שילוב - בית הדין המשלב

עבור עריקים יותר מ-100 ימים ובעלי יתרת שירות של שנה לפחות, אשר מיועדים למשפט בדין פלילי ומביעים מוטיבציה לסיים את השירות - ניתן לבחון אפשרות לצרפם לתוכנית בית הדין המשלב. החיילים שישתתפו בתוכנית זו יקבלו במשך שנה ליווי בשיתוף היחידה שלהם ובפיקוח בית הדין (במידת הצורך ובכפוף לרצונו/ה של החייל/ת, יעשה חיבור לליווי משלים על-ידי עו"ס בקהילה). מטרת הליווי במסגרת בית הדין המשלב היא לסייע לחיילים במיצוי זכויות ובהסרת חסמים, כך שיתאפשר להם להשלים את השירות באופן תקין. חיילים שיסיימו את התוכנית בהצלחה יקבלו עונש מותנה בלבד וללא רישום פלילי.

כלא צבאי

בשנת 2021 הוקם מתחם "נווה צדק", שבו מרוכזים הגופים הצבאיים העוסקים בכליאה, בשיקום ובשפיטה.

- במקרה שבו נכלא/ה חייל/ת המוכרת לעו"ס - ניתן ליצור קשר עם הכלא באמצעות חמ"ל הכלא.
- אם החייל/ת ובעלי התפקידים בכלא ימצאו לנכון, הם יכולים לפנות לגורמים בקהילה - לעו"ס ניצוץ או לעו"ס יתד (במקומות שבהם לא מתקיימת תוכנית ניצוץ). בכפוף לווייתור סודיות, העו"ס יבדוק אם החייל/ת מוכר/ת ואם ניתן לשתף פעולה. מוגבלת מאוד היכולת לשתף פעולה כאשר החייל/ת לא מוכר/ת על ידי עו"ס בקהילה, והדבר יתאפשר בעיקר ביישובים שבהם יש עו"ס ניצוץ.

מידע נוסף ניתן למצוא בחוברת מנגנוני עבודה .

קצין פניות הציבור (קפ"ץ)

אל קצין פניות הציבור רשאי לפנות כל אדם בכל עניין הנוגע לצה"ל או לשירות בו . לפני פנייה לקפ"ץ, יש לעודד את החיילים לפנות לקבלת סיוע ממפקדיהם או מגורמי הטיפול ביחידה. רק לאחר שמוצו כל הפניות או שמדובר במקרה חירום - יש לסייע לחייל/ת בפנייה לקפ"ץ. אם לא מתאפשר לחייל/ת לפנות בעצמו/ה - צוות ניצוץ יעשה זאת. אם הפנייה לא נענית - ניתן לפנות לדרג בכיר יותר בקפ"ץ, באמצעות רכז/ת צבא-חברה. קפ"ץ הוא הגוף היחיד שיש לו סמכות על כל הגורמים בצה"ל. לכן, בהתייעצות עם רכז/ת צבא-חברה, לעיתים, תיעשה פנייה לקפ"ץ במקרים שבהם לא ניתן מענה ונדרש תיאום בין כמה גורמים לשם קבלת החלטה.

דוגמאות למקרים שבהם חייל/ת או תוכנית ניצוץ יכולים להיעזר בקפ"ץ:

- דיווח על חייל/ת הנמצא/ת בסכנה מסיבות שונות.
  - בקשה לדחיית גיוס חריגה ודחופה.
  - הקלות בתנאי שירות שאושרו אך לא ניתנו לחייל/ת בפועל.
- חשוב לשים לב - לא ניתן לפנות לקפ"ץ ולנציב קבילות החיילים במקביל.**

נציב קבילות חיילים

מיועד לחיילים או למלש"בים החשים שנפגעו באופן ישיר על-ידי המערכת. אם החייל איננו יכול להגיש בעצמו את הקבילה, בן משפחה מקרבה ראשונה יכול להגישה במקומו .

חשוב לשים לב - לא ניתן לפנות לקפ"ץ ולנציב קבילות חיילים במקביל.

**פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור**

קורס תעודת גמר תיכון (תג"ת)

הקורס מתקיים במחזור אלון ומיועד לחיילים ולחיילות שאין ברשותם תעודת גמר תיכון (12 שנות לימוד). על מנת להתקבל לקורס, יש לבצע שירות תקין ולהעביר חוות דעת של מש"ק/ית החינוך ביחידה. מפקד חייב לשחרר חייל/ת שהתקבל/ה לקורס, אלא אם נמצאים במצב לחימה או שלחייל/ת הזדמנות נוספת במהלך השירות להשתתף בקורס. מידע נוסף ניתן למצוא במסמך המצורף .

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

לקראת שחרור

- ליווי החיילים לקראת שחרור עשוי לכלול כמה היבטים שונים:
- תמיכה רגשית וליווי בתכנון התקופה שלאחר השחרור.
  - מתן מידע על זכויות ומקורות סיוע.

תיווך והפניה לגורמי סיוע בקהילה.

חיילים במצבי סיכון נדרשים לעיתים להתכונן לשחרור ולאחר מכן לפתוח בחייהם הבוגרים - ללא עורף משפחתי, מעגלי תמיכה משמעותיים, משאבים כלכליים או מידע נדרש. לכן, ליווי מטעם תוכנית ניצוץ בשלב זה הוא בעל ערך רב. הליווי יוכל להקל את המעבר מהשירות הצבאי לאזרחות, והתיווך וההפניה לגורמי סיוע בקהילה יוכלו להבטיח לצעירים רצף ליווי ותמיכה.

חיילים משוחררים יכולים לקבל סיוע וליהנות ממגוון זכויות. מידע מקיף על זכויות אלו:

- "האגף והקרן לחיילים משוחררים במשרד הביטחון" .
- אתר "כל זכות" - זכויות חיילים משוחררים ומסיימי שירות לאומי אזרחי .
- אתר "כל זכות" - פורטל צעירים מידע וזכויות במגוון רחב של נושאים .

לאחר השחרור יכולים צעירים במצבי סיכון לקבל ליווי בתוכנית יתד דרך שאלון ההפניה שבאתר .

במקרה של קשר משמעותי עם צוות ניצוץ, הליווי יכול להימשך תקופה מסוימת לאחר השחרור. זאת משום שתקופה זו עשויה להיות קשה עבור הצעיר/ה, וליווי של אדם מוכר ומשמעותי יכול לסייע ולהקל. במקרים אלו ניתן להיעזר בגורמים אחרים בקהילה (לדוגמה - עו"ס יתד) לבירור על האפשרויות העומדות בפני הצעיר/ה.

פרק 4:
עבודה עם חיילים
וחיילות - מהגיוס
ועד השחרור

נספחים

לחצו לצפיה בנספחים